Ἀριθ. 669 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΓ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΣΤ'. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 35. 25 Ὀκτωβρίου 1888

ΠΕΡΙ
ΤΩΝ ΕΛΓΙΝΕΙΩΝ ΜΑΡΜΑΡΩΝ
ΥΠΟ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΥΛΙΑΡΑΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οὐδεὶς βεβαίως ὁ ἀγνοῶν τὴν ἐν ἔτει 1800 καὶ ἑπομένοις ἀφαίρεσιν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, τδίᾳ δ' ἐκ τοῦ Παρθενῶνος ἀρχαιοτήτων ὑπὸ οὗ Ἄγγλου Λόρδου Θωμᾶ Ἔλγιν, ὀλίγοι ὅμως εἶνε οἱ γινώσκοντες πλὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ Λόρδου καὶ τῆς πράξεως πλειότερόν τι. Τὸ γεγονὸς ἀνήκει ἤδη εἰς τὴν ἱστορίαν τὴν γραπτήν, διότι ἡ σήμερον ζῶσα γενεὰ τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀκροπόλεως αὐτῆς εἶδε καὶ ἐγνώρισεν ὡς νῦν ἔχουσιν· οἱ δ' εὐάριθμοι ζῶντες γέροντες Ἀθηναῖοι, οἱ γεννηθέντες ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, ἐλάχιστά τινα ἐνθυμοῦνται καὶ συγκεχυμένα, καὶ ταῦτα μόνον ἐκ παραδόσεως.

Περὶ τῆς ὑποθέσεως *τῶν Ἐλγινείων Μαρμάρων*, ὡς ὀνομάζεται αὕτη ἐν τῇ ἱστορίᾳ, δὲν ἐγράφη ἑλληνιστί, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, πλήρης τις καὶ ἐκτενὴς πραγματεία· σποραδικῶς μόνον καὶ ἐν παρόδῳ ἢ ἐν ὑποσημειώσεσι πραγματειῶν ἐν περιοδικοῖς περὶ τῶν μνημείων τῶν Ἀθηνῶν, ἢ ἐν λόγοις πανηγυρικοῖς μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ Ἔλγιν καὶ καταδικάζεται ἡ πρᾶξίς του, ἐκ τῶν ὑστέρων κρινομένη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ ἐφ' ἡμῖν λαβοῦσιν ἐσχάτως ἀφορμὴν ἐκ δωρεᾶς τοῦ ἐν Κυθήροις Ν. Σοφ. Ι. Καλούτση εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος ἐγγράφων ἀνεκδότων, ἀναφερομένων εἰς ναυάγιον πλοίου τοῦ Ἔλγιν, μεταφέροντος ἀρχαιότητας Ἀθηνῶν, συνετάξαμεν σύντομον ἱστορικὸν φρόντισμα περὶ τῆς ὅλης ὑποθέσεως τῶν Ἐλγινείων μαρμάρων, ὅπερ ὡς δοκίμιον μᾶλλον, ἢ ὡς ἔργον πλῆρες καὶ τέλειον δημοσιεύομεν.

Ἴσως εἴπῃ τις ὅτι, ἀπέναντι τῆς ἀληθοῦς συμφορᾶς τοῦ Παρθενῶνος καὶ τῶν λοιπῶν μνημείων τῶν Ἀθηνῶν, πᾶσα ἀφήγησις τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐπῆλθε, καὶ πᾶσα ἀναγραφὴ τοῦ βίου τῶν δραστῶν θὰ ἦτο θλιβερά τις μόνον καὶ ἄσκοπος ἀνάμνησις τῶν δυστυχῶν ἐκείνων χρόνων, καθ' οὓς οἱ θεοὶ τῶν Ἀθηνῶν, οἱ ἐπὶ αἰῶνας ὅλους προσκεκολλημένοι εἰς τὸ ἱστορικὸν ἔδαφος τῆς πόλεως, οἱ φωτιζόμενοι ὑπὸ τοῦ διαυγοῦς αὐτῆς φωτός, ἀπήγοντο δέσμιοι ἐν κιβωτίοις εἰς χώρας ὑπερβορείους, ἃς ἐπικαλύπτει ἡ ὁμίχλη καὶ ὁ ζόφος. Εἶνε ὅμως ἀναντίρρητον ὅτι τοιαύτη τις ἔστω καὶ θλιβερὰ ἀφήγησις ἔχει θέσιν ἐν τῇ εἰδικῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, καθὼς καὶ ἐν τῇ εἰδικῇ τῶν τυχῶν, τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν περιπλανήσεων τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος, ἄν ποτε γραφῇ ἡμέραν τινά.

Ἐν τῇ προκειμένῃ ἱστορικῇ ἀφηγήσει δὲν προτιθέμεθα νὰ διαλάβωμεν περὶ τῶν Ἐλγινείων μαρμάρων ὑπὸ ἔποψιν ἀρχαιολογικήν, οὐδὲ νὰ παραθέσωμεν κατάλογον τῶν ἀφαιρεθεισῶν ἀρχαιοτήτων· διότι περὶ τούτου πολλὰ ἐγράφησαν, ἀλλὰ μόνον νὰ ἐκθέσωμεν τὸ ἱστορικὸν τῆς ἀφαιρέσεως καὶ τῆς μεταφορᾶς αὐτῶν εἰς Ἀγγλίαν μεθ' ὅλων τῶν σχετιζομένων πρὸς ταύτας περιστάσεων.

Περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης στερούμεθα δυστυχῶς Ἑλληνικῶν πηγῶν· μόνον χρονογράφος ἀνώνυμος Ἀθηναῖος σύγχρονος τοῦ Ἔλγιν κατέλιπε συντομωτάτην σημείωσιν ἐν τέλει τῆς χρονογραφίας του· οὐδεὶς δ' ἄλλος ἔκτοτε, πλὴν τούτου, καὶ δὴ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὅτε ἔζων ἔτι ἐν Ἀθήναις ἄνθρωποι παραστάντες αὐτόπται μάρτυρες τῶν ἐν Ἀθήναις ἐργασιῶν καὶ τοῦ βίου τοῦ τε Ἔλγιν καὶ τῶν πρακτόρων του, ἐπεχείρησε νὰ καταγράψῃ τὰ περὶ τούτου καὶ περισώσῃ χάριν τῶν μεταγενεστέρων. Ὅ,τι ἑπομένως περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης γινώσκομεν προέρχεται ἔκ τε τῶν ὑπομνημάτων τοῦ ἰδιαιτέρου γραμματέως τοῦ Ἔλγιν Γουλιέλμου Ἅμιλτων καὶ τῶν συγχρόνων ἢ τῶν εὐθὺς κατόπιν Γάλλων καὶ Ἄγγλων περιηγητῶν, ἐκ τῶν ἱστορικῶν Εὐρωπαίων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων, ἐκ τῶν συζητήσεων ἐν τῷ Ἀγγλικῷ κοινοβουλίῳ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Βύρωνος, ἐκ πραγ-

ματειῶν, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν Εὐρώπῃ περὶ τῶν Ἐλγινείων μαρμάρων, ἐκ τῶν βιογραφιῶν τοῦ Κανόβα καὶ τοῦ Βισκόντη, ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν περιγραφῶν τῆς Ἀκροπόλεως, ἰδίᾳ τῆς ὑπὸ τοῦ Μιχαέλη καὶ τέλος ἐκ τοῦ Ἀνωνύμου χρονογράφου, καὶ ἐκ τῶν ἐγγράφων, ἅτινα προεμνημονεύσαμεν τοῦ Ν Σοφοκλ. Καλούτση [1]) ἐγγόνου τοῦ ὑποπροξένου τῆς Μεγάλης Βρεταννίας ἐν Κυθήροις Ἐμμανουὴλ Καλούτση κατὰ τὸ ἔτος 1802 καὶ ἑπόμενα.

Τὴ μελέτην ἡμῶν ταύτην διαιροῦμεν εἰς δύο μέρη, ἐν τῷ α' διαλαμβάνομεν περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐργασιῶν τοῦ Ἔλγιν πρὸς συλλογὴν ἀρχαιοτήτων, ἐν τῷ β' περὶ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τυχῶν τῆς καταρτισθείσης συλλογῆς.

ΜΕΡΟΣ Α'

Ἐργασίαι ἐν Ἑλλάδι τοῦ Ἔλγιν πρὸς συλλογὴν ἀρχαιοτήτων. 1800—1806.

1

Ἄφιξις εἰς Ἀθήνας τεχνιτῶν, πρακτόρων τοῦ Ἔλγιν. — Ἀθηναϊκὸν χρονικόν. — Κατάστασις κοινωνικὴ τῶν Ἀθηνῶν.—Φατρίαι.—Ἀνάμιξις πρεσβειῶν εἰς τὰ Ἀθηναϊκά.—Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν.—Σπυρ. Λογοθέτης.

Ἡμέραν τινὰ τῶν τελευταίων τοῦ Μαΐου τοῦ ἔτους 1800 οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν εἶδον διερχομένους τὰς ἀγυιὰς τῆς πόλεως, τότε πολίχνης μᾶλλον οὔσης, ξένους τὸν ἀριθμὸν ἕξ, ὁδηγουμένους ὑπὸ τοῦ ὑποπροξένου ἐν Ἀθήναις τῆς Μεγάλης Βρεταννίας Σπυρίδωνος Λογοθέτη Χωματιανοῦ, καὶ περιεργαζομένους μετὰ μεγίστου διαφέροντος τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα.

Ἡ ἄφιξις τότε ξένων εἰς Ἀθήνας καὶ δὴ Εὐρωπαίων ἢ Φράγκων, ὡς τότε ἔλεγον τοὺς φέροντας εὐρωπαϊκὸν ἔνδυμα [2]), δὲν διήρχετο ὡς σήμερον ἀπαρατήρητος, ἀλλὰ διήγειρε τὴν κοινὴν περιέργειαν, διότι καὶ ἡ ἐνδυμασία αὐτῶν καὶ ἡ ἀκολουθία, καὶ αἱ ἐνασχολήσεις εἰχόν τι τὸ παράδοξον εἰς τὰ ὄμματα τῶν κατοίκων· διὸ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐβράδυνον νὰ μάθωσιν ὅτι οἱ νεωστὶ ἀφικόμενοι ἦσαν Ἰταλοὶ ζωγράφοι καὶ ἀρχιτέκτονες, σταλέντες ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας Θωμᾶ Ἔλγιν, ἵνα ζωγραφήσωσι πρὸς ἰδίαν τούτου χρῆσιν τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀσχοληθῶσιν εἰς ἄλλας ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας. Ἤκουσαν δὲ φαίνεται συγχρόνως καὶ φήμην διαδιδομένην ὅτι ἐπρόκειτο καὶ ν' ἀφαιρέσωσιν ἐκ τοῦ Παρθενῶνος ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα.

Ὁ Ἀνώνυμος Ἀθηναῖος, ὁ καταλιπὼν χειρόγραφον ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐν εἴδει χρονογραφίας, μόνην οὖσαν πηγὴν τῆς Ἀθηναϊκῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ 1703 μέχρι τοῦ 1799, καταγράφων χρονολογικῶς τὴν εἰς Ἀθήνας ἄφιξιν ἄλλων περιηγητῶν, ὡς τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει Σοαζὲλ Γκουφιὲ (1784), τὴν τοῦ Ἀββᾶ Ἱππολύτου Δὲ Μονμερανσὶ (Hippolyte de Montmerency-Leval), ὃν ὀνομάζει Μεμοράνς, τὴν τοῦ Ἄγγλου Χοκν (1796), τὴν τοῦ Ἄγγλου Τουαδὲλ [1]), ἀναγράφει καὶ τὴν εἰς Ἀθήνας ἄφιξιν τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Λόρδου Ἔλγιν τεχνιτῶν, διὰ τῶν ἑξῆς λόγων «Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους τῶν 1799 [2]) ὁ μιλόρδ Ἔλγιν, πληρεξούσιος πρέσβυς τῆς Βρεταννίας παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πόρτᾳ, ἔστειλεν εἰς Ἀθήνας τεχνίτας Ῥωμάνους καὶ Ἀναπολιτάνους διὰ νὰ κατασκάψουν καὶ νὰ ἐρευνήσουν εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς γῆς διὰ μάρμαρα καὶ κτίρια παλαιά, καὶ νὰ καταιβάσουν ἀπὸ τὸν περίφημον ἐκεῖνον ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἐκεῖνα τὰ ἀξιολογώτατα ἀγάλματα καὶ ἀνδριάντας, τὰ ὁποῖα ἔδιδαν θάμβος καὶ ἔκπληξιν εἰς ὅλους τοὺς περιηγητάς. Ὅσον μὲν διὰ τὸ *δεύτερον δὲν τοῦ ἐδόθη ἡ ἄδεια.*» Ἐνταῦθα δὲ περατοῦται καὶ τὸ χρονικὸν τοῦτο, σημειουμένου κατόπιν μόνον τοῦ ἑξῆς «Εἰς τοὺς 1800 βοϊβόδας ἐκ δευτέρου ὁ Χατζῆ Οὐσεὶν ἐφένδης».

Πλὴν τῆς σημειώσεως ταύτης οὐδεὶς ἕτερος τῶν λογίων Ἀθηναίων ἢ τῶν ἐκτὸς ἔγραψέ τι περὶ Ἔλγιν, ἀλλὰ καὶ ἂν ἔγραψε δὲν περισώθη μέχρις ἡμῶν. Τίς ὅμως εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς δουλείας καὶ τοῦ σκότους ἤθελε σκεφθῆ νὰ γράψῃ περὶ ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν ἀλλοδαπῶν, ὅτε ἡ μονη σκέψις καὶ φροντὶς ἑκάστου ἦτο ἡ ἰδία σωτηρία;

Ὁ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, ὅτε οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἔλγιν ἀφίκοντο εἰς αὐτὴν διετέλει οὖσα ἐν οἰκτρᾷ καταπτώσει καὶ ἐν ἀθλίᾳ κοινωνικῇ καταστάσει, μαρτυρουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀνωνύμου χρονογράφου, καὶ ὑπὸ πάντων τῶν τότε καὶ κατόπιν ἐλθόντων περιηγητῶν μέχρι τοῦ 1815, ἕνεκα τῆς προηγηθείσης εἰδεχθοῦς τυραννίας τοῦ βοεβόδα Τούρκου Χασεκῆ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ 1771 μέχρι τοῦ 1795 κατεδυνάστευσε τῆς πόλεως, δημεύων τὰς περιουσίας τῶν κατοίκων, φορολογῶν παρανόμως, φυλακίζων, ἀπαγχονίζων, θέλων, ὡς ἔλεγε, νὰ καταστήσῃ τὰς Ἀθήνας ὑποστατικόν του. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ κακοῦ τούτου πανώλης σφοδρὰ προηγηθεῖσα κατὰ τὰ ἔτη 1789 καὶ 1792 εἶχεν ἐξολοθρεύσει μέγα μέρος τῶν κατοίκων καὶ ἐλαττώσει μεγάλως τὸν πληθυσμόν, διότι ἀπέθανον μὲν περὶ τὰς 2000, ἀπεδήμησαν δὲ πλεῖστοι εἰς ἄλλα μέρη φεύγοντες τὴν τυραννίαν τοῦ Χασεκῆ, καὶ τὰς ἐπανειλημμένας εἰσβολὰς τῆς πανώλους· διὸ καὶ περὶ τὸ 1815 ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν ἦτο κατὰ τὸν Πουκεβίλ περίπου 7000, πολὺ δὲ ὀλιγώτερος θὰ ἦτο βεβαίως κατὰ τὸ 1800 ἐπὶ τοῦ Ἔλγιν. Ἡ πόλις τότε περιωρισμένη ἐντὸς τοῦ περιβόλου, ὃν ἤγειρεν ὁ Χασεκῆς, καὶ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν μᾶλλον συνεσπειρωμένη παρίστα τὴν ὄψιν πενιχρᾶς πολίχνης, μικρὰς ἐχούσης οἰκίας, ὧν πολλὰς ἠρειπωμένας.

Ἡ πολιτικὴ κατάστασις δὲ τῆς πόλεως διετέλει οὖσα ἔτι χείρων, τῶν πολιτῶν ὄντων διῃρημένων εἰς φατρίας ἐριζούσας περὶ τῶν προεστώτων, περὶ τοῦ κατὰ καιροὺς βοεβόδα, καὶ περὶ τοῦ ἐπισκόπου. Ἀδιαλείπτως ἔπεμπε τὸ μὴ ἐν τῇ διοικήσει κόμμα τῶν Ἀθηναίων ἀντιπροσώπους εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς καταγγελίαν τῆς διοικήσεως ἢ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ πρὸς νέας ῥαδιουργίας. Παρενέβαινον δὲ πολλάκις εἰς τὰς ἔριδας ταύτας καὶ αἱ πρεσβεῖαι τῶν ξένων Δυνάμεων ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου κόμματος, καθ' ὅσον ἦτο ἀναμεμιγμένος εἰς αὐτὸ Ἀθηναῖος προὔχων, τυγχάνων καὶ πρόξενος μιᾶς τούτων. Οὕτω γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ ἀθηναϊκοῦ ὅτι τῷ 1789 ὁ προηγουμένως ἐξορισθεὶς ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν Ἀθανάσιος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἕδραν του «διὰ προστασίας καὶ δυνάμεως ἑνὸς *ἀξιωματικοῦ ἐξωτερικοῦ ὑποκειμένου*» κατὰ τοῦ ὁποίου ὁ πατριάρχης δὲν ἠδύνατο ν' ἀντιπράξῃ. Ἀλλὰ κατόπιν ἐκ νέου καθαιρεῖται «ἐκόμισε δὲ εἰς Ἀθήνας τὴν καθαίρεσιν ὁ γιασαξῆς τοῦ τῆς Βρεταννίας πρέσβεως, καὶ ἕτερα γράμματα πατριαρχικὰ συνιστῶντα καὶ προσεπικυροῦντα γνήσιον ποιμένα καὶ κυριάρχην τῆς ἐπαρχίας τὸν Βενέδικτον.»

Ὅτε ὁ Ἔλγιν ἤρχισε τὰς ἐργασίας του ἐν Ἀθήναις, ἐπίσκοπος τούτων ἦτο ὁ ἐκ Μυτιλήνης Κύριλλος, διαδεχθεὶς τὸν Ἀθανάσιον τῷ 1799. Ἰδοὺ δὲ τί γράφει τὸ Χρονικὸν περὶ τῶν δύο τούτων ἱεραρχῶν τῶν Ἀθηνῶν «Ἦν δὲ ὁ μακαρίτης κὺρ Ἀθανάσιος εἰδήμων τῆς Ἑλλήνων παιδείας καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς φωνῆς ἔμπειρος εὔγλωττός τε εἰς ὑπερβολὴν καὶ εὐφραδὴς καὶ ἐλάλει ἐκ τοῦ προχείρου ἐπ' ἐκκλησίας. Ὁ δὲ κὺρ Γρηγόριος οὐκ ἦν ὅλως παιδείας ἄγευστος· δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ ἐκφωνήσῃ ἐπ' ἐκκλησίας οὔτε ἕνα λόγον.» Ἦλθε δὲ εἰς Ἀθήνας ὁ Γρηγόριος περὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1800. Ὁ Σουρμελὴς δ' ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας λέγει περὶ τοῦ ἐπισκόπου τούτου ὅτι ἦτο διώκτης τῆς παιδείας, καὶ ὅτι τὴν κατὰ τὸ 1812 συστηθεῖσαν ἐν Ἀθήναις φιλόμουσον ἑταιρίαν, σκοποῦσαν τὴν σύστασιν σχολείων καὶ φύλαξιν τῶν ἀρχαιοτήτων, ἐπεζήτησε διὰ παντὸς τρόπου νὰ καταστέψῃ ὡς πρᾶγμα κακοποιὸν καὶ μέλλον νὰ ἔχῃ ἀποτελέσματα ἀπευκταῖα. Ἐλάλει δὲ κατὰ τὸν Σουρμελὴν ὡς Τοῦρκος.

Μεταξὺ τῶν προκρίτων τῆς πόλεως, τῶν μνημονευομένων τότε ὡς προεστώτων, τῶν ἀναμιχθέντων εἰς τὰ τοῦ Ἔλγιν, ἦτο ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Σπυρίδων Λογοθέτης πρόξενος τῆς Μεγάλης Βρεταννίας ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὁποίου κατέλυον πάντες οἱ Ἄγγλοι περιηγηταί. Ὁ Σουρμελὴς περὶ τούτου σημειοῖ ὅτι ἦτο ὁ μεγαλοπρεπέστερος, συνετώτερος καὶ πολιτικώτερος μεταξὺ τῶν προκρίτων τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Βύρων δὲ χαρακτηρίζει αὐτὸν ὡς φιλάργυρον καὶ σκληρόν, αἰσθανόμενον λύπην μόνον ὅταν ἐπρόκειτο νὰ χάσῃ «κανένα παρᾶν».

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν ὅτε ἀφίκοντο οἱ τεχνῖται τοῦ Ἔλγιν, κατάστασις εὐνοϊκωτάτη καὶ προσφορωτάτη, ὅπως οὗτοι προβῶσιν ἄνευ ἀντιδράσεώς τινος, καὶ ἀκωλύτως σχεδὸν εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν κατὰ τὰς ὁδηγίας, ἃς ἔλαβον παρ' ἐκείνου.

2

Ἔλγιν.— Πόθος αὐτοῦ πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ὡραίων τεχνῶν ἐν Ἀγγλίᾳ.— Πρῶται ἐνέργειαι.— Ἀποστολὴ τεχνιτῶν.—Δυσκολίαι παρεμβαλλόμεναι ὑπὸ τῶν Τούρκων.— Πρώτη ἄδεια τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως.— Δευτέρα ἄδεια.

Ὁ Ἔλγιν κατήγετο ἐκ Σκωτίας, τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶνε Θωμᾶς Bruce κόμης τοῦ Ἔλγιν· ἦλκε δὲ τὸ γένος ἐκ τοῦ περιωνύμου Ροβέρτου Bruce βασιλέως τῆς Σκωτίας. Ἐγεννήθη τῷ 1769 καὶ ἀπέθανε τῇ 14 Νοεμβρίου 1842. Τυχὼν ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς καὶ παιδεύσεως ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαιολογίας, κυρίως δὲ τῆς τέχνης τῶν ἀρχαίων λαῶν. Ὑπηρέτησε τὴν πατρίδα του ὡς πρεσβευτὴς εἰς τὰς αὐλὰς Αὐστρίας (1792) καὶ Πρωσσίας (1795), εἶτα δὲ διωρίσθη πρεσβευτὴς παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ τῷ 1799.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶχον γίνει πολλαὶ δημοσιεύσεις ἐν Εὐρώπῃ, ἰδίᾳ δ' ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀρχαιολογικῶν συγγραμμάτων περὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀπεικονίσεις αὐτῶν, εἰς ἃς ἔδωκεν ὤθησιν κυρίως τὸ

---

1) Πρὸς τοὺς ἐν Κυθήροις διαμένοντας κ. κ. Ν. Σοφ. Καλούτση καὶ Ἐμμαν. Μόρμορην ἐκφράζω τὰς ἐνθέρμους εὐχαριστίας μου διὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν ἐγγράφων καὶ δι' ἄλλας εἰδήσεις σχετικὰς, ἃς προθύμως μοὶ διεβίβασαν.

2) Ὁ Ἀνώνυμος χρονογράφος τῶν Ἀθηνῶν τούτου ἕνεκα δὲν παρέλιπε ν' ἀναφέρῃ, περὶ τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας Γάσπαρη γράφων, καὶ τὴν ἐνδυμασίαν αὐτοῦ, ὡς τι ἀσύνηθες τότε «ὁ κόνσολας Γάσπαρης μὲ καπέλλον εἰς τὸ κεφάλι καὶ μὲ στενὸν βρακί».

1) Οὗτος ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θησέως, τότε ναῷ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, τῷ 1799 13 Ἰουλίου. Ἐν τῷ ναῷ ἐτάφη καὶ ὁ Ἄγγλος Georg Wathon ἐκ πανώλους προσβληθεὶς, οὗ ὁ Βύρων ἔγραψε τὸ ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα Si miserandus in vita saltem in sepulcro felix, θεωρήσας ὡς εὐτύχημα τὴν ἐν τοιούτῳ τόπῳ ταφήν.

2) Ἡ χρονολογία εἶνε ἐσφαλμένη, διότι οἱ τεχνῖται ἦλθον τὸν Μάϊον τοῦ 1800.

περὶ ἀρχαιοτήτων τῶν Ἀθηνῶν ἔργον τοῦ Στούαρτ, καὶ ἰχνογραφήματα ἄλλων μεταγενεστέρων ἀρχαιολόγων καὶ ἀρχιτεκτόνων περιηγητῶν. Παρετηρήθη δὲ καὶ ὅτι μνημεῖα περιγραφέντα καὶ ἀπεικονισθέντα ὑπὸ προγενεστέρων περιηγητῶν δὲν ἀνευρίσκοντο ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων, καταστραφέντα ἐν τῷ μεταξύ. Ὡς πρὸς τὸν Παρθενῶνα δὲ ἰδίως παρετηρήθη ὅτι ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Στούαρτ (1848) καὶ Ρεβὲτ (1754) μόνον τὸ ἀνατολικὸν αὐτοῦ μέρος ἔμεινεν ἄθικτον, ἐπὶ τῶν λοιπῶν δὲ πλευρῶν ἀφῃρέθησαν διάφορα ἀνάγλυφα. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν διαφόρων ἀπεικονισμάτων τῶν ἀρχαίων μνημείων τῶν Ἀθηνῶν, ἅτινα ἐδημοσίευσαν οἱ περιηγηταί, εἶδον οἱ ἀρχαιολογοῦντες καὶ οἱ φιλότεχνοι ὅτι δὲν ἐγένετο ἐργασία ἀκριβής. Ἐπ' ἀμφοτέρων δὲ τούτων ὁ Ἔλγιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὢν ἐφήλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ ἀρχιτέκτονος αὐτοῦ Ἄρρισσων καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος, ἣν εἶχον τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα πρὸς σπουδὴν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ αἰσθήματος τῆς καλαισθησίας [1]). Ὑποθέτομεν δ' ὅτι μεταβαίνων εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἔλγιν θὰ διῆλθε καὶ ἐξ Ἀθηνῶν· ἀλλὰ περὶ τούτου δὲν εὕρομεν ῥητὴν μαρτυρίαν.

Ὁ Ἔλγιν ὑπὸ τοιούτων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων ἐλαυνόμενος προέτεινε, πρεσβευτὴς ὢν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὴν κυβέρνησίν του ν' ἀποστείλῃ τεχνίτας Ἄγγλους εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ἀπεικόνισιν ἀρχαιοτήτων, ἐπιζητῶν, ὡς εἴπομεν, διὰ τούτου τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τὴν ἀναζωπύρησιν καὶ διάδοσιν τῶν ὡραίων τεχνῶν εἰς αὐτήν. Ἀλλὰ τότε τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Πίττ περὶ ἄλλα σπουδαιότερα ἀσχολούμενον δὲν ἔδωσεν ἀκρόασιν, ὁ δ' Ἔλγιν ἀπεφάσισε τὴν δι' ἰδίων δαπανῶν ἐκτέλεσιν τῆς προθέσεώς του ταύτης. Πρὸς τοῦτο δὲ παρέλαβεν ἴδιον αὐτοῦ γραμματέα τὸν Γουλιέλμον Ἄμιλτων ἀρχαιολόγον, εἰς ὃν ἀνέθηκε τὴν εὕρεσιν τῶν καταλλήλων τεχνιτῶν. Ὁ Ἄμιλτων ἐν Σικελίᾳ τότε διατρίβων παρέλαβεν ἐξ καλλιτέχνας τὸν ζωγράφον Ἰωάννην Βαπτιστὴν Λουζιέρην, τὸν Ἰττὰρ καὶ Βάλέστρα ἀρχιτέκτονας, τὸν Θεόδ. Ἰβάνοβιτς καὶ δύο ἐκμαγειοποιούς, οὓς ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐντεῦθεν δὲ ὁ Ἔλγιν ἔπεμψεν αὐτοὺς εἰς Ἀθήνας, ὅπου ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἀφίκοντο περὶ τὰ τέλη Μαΐου τοῦ 1800.

1) A. Michaelis, Parthenon σελ. 74 καὶ ἐπ. Καὶ ὁ Chateaubriant ἐν τῷ ὁδοιπορικῷ αὐτοῦ παρατηρεῖ ὅτι τὰ ἀπεικονίσματα τοῦ Παρθενῶνος ὑπὸ τοῦ Στούαρτ δὲν ἦσαν ἀκριβῆ, διότι οἱ Ἄγγλοι δὲν εἶχον φθάσει εἰς ἱκανότητα ζωγραφικὴν τοιαύτην ὥστε ν' ἀναπαριστῶσιν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς τόσον καθαρὰς γραμμὰς τῶν ἔργων τοῦ Φειδίου.

Τῶν τεχνιτῶν τούτων σπουδαιότερος ἦτο ὁ Λουζιέρης, περὶ οὗ πολλάκις θὰ λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσωμεν παρακατιόντες. Οὗτος κατήγετο εἰς Νεαπόλεως, ἦτο δὲ ζωγράφος ἐκ τῶν καλλιτέρων τῆς Εὐρώπης, μαθητὴς γενόμενος τῶν διασήμων γερμανῶν ζωγράφων Φ. Χάκερτς (Hackerts) καὶ Ἐρ. Γουλ. Τισβεῖου (Tischbeius), διακρινόμενος ἰδίᾳ ὡς ἱδρογράφος διὰ τὰς τοπειογραφικὰς αὐτοῦ εἰκόνας, ἃς ἔγραφε μετ' ἄκρας ἀκριβείας καὶ λεπτότητος.

Ὁ Ἰττὰρ καὶ Βαλέστρα ἦσαν ἀρχιτέκτονες διὰ σχεδιογράφησιν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων, καὶ καταμέτρησιν αὐτῶν.

Ὁ Θεόδωρος Ἰβάνοβιτζ (Feodor Iwanowitsch) ἦτο νέος Καλμοῦχος ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ῥώμῃ· προσελήφθη διὰ τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ περὶ τὴν παράστασιν καὶ ἀκεικόνισιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος [1]).

Ἡ ἐργασία τῶν τεχνιτῶν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Λουζιέρη τεθέντων, ἤρχισε τακτικῶς τὸν Αὔγουστον τοῦ 1800, ἀλλ' οὐχὶ ὑπὸ εὐνοϊκὰς περιστάσεις· διότι ἕνεκα τῶν τῆς Αἰγύπτου πραγμάτων ἡ Πύλη δὲν ἦτο εὔνους πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ αἱ ἐν Ἀθήναις τουρκικαὶ ἀρχαὶ παρενέβαλλον δυσκολίας εἰς τοὺς τεχνίτας, ἀπῄτουν δὲ καὶ παρ' αὐτῶν καθ' ἑκάστην ἀνὰ 5 λίρ. στερ. ὅπως ἐπιτρέπωσι τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Ἀκρόπολ ν πρὸς ἐργασίαν· οὐδὲ λόγος δ' ἐγένετο κἂν περὶ ἐγέρσεως ἰκρίων, ἵνα ἐκ τοῦ πλησίον ἐργάζονται οἱ ζωγράφοι· διὸ καὶ πλειοτέρας ἐργασίας ἐξετέλουν περὶ τὰ μνημεῖα τῆς κάτω πόλεως.

Οὕτω πως παρῆλθον 9 μῆνες εἰς ἔργα ἐπεικονίσεων καὶ καταμετρήσεων. Ὅτε ὅμως οἱ Ἄγγλοι ἀπεδίωξαν τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Αἰγύπτου μετεβλήθησαν τὰ φρονήματα τῆς Πύλης ὑπὲρ τῶν Ἄγγλων, ὁ δ' Ἔλγιν ἐπωφελούμενος τὴν τροπὴν ταύτην (καὶ τῇ μεσιτείᾳ τοῦ Καπετὰν Πασᾶ καὶ τῆς βασιλομήτορος, ὡς λέγεται τοῦ Σουλτάνου Σελὶμ Γ') ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ παραλάβῃ ἐκ τοῦ Παρθενῶνος γύψινα ἐκμάγματα νὰ κάμῃ ἀνασκαφάς, καὶ ν' ἀφαιρέσῃ ἀρχαιότητας.

Τοιαύτης ἀδείας δοθείσης, ἤρχισαν τὸν Μάϊον τοῦ 1801 ἐργασίαι ἄλλου εἴδους· οἱ τεχνῖται ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Λουζιέρη ἔστησαν ἰκριώματα καὶ ἐλευθέρως οἱ μὲν ζωγράφοι ἠσχολοῦντο ἀπεικονίζοντες, οἱ ἀρχιτέκτονες σχεδιογραφοῦντες καὶ καταμετροῦντες, οἱ δ' ἐκμαγειοποιοὶ παρασκευάζοντες ἐκμαγεῖα τῶν ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων. Ἤρχισαν δὲ καὶ ἀνασκαφὰς ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως, καθ' ἃς παρέστη καὶ ἀνάγκη νὰ καταρρίψωσι καὶ οἰκίας τινὰς κειμένας πρὸς δυσμὰς τοῦ Παρθενῶνος, καλυπτούσας

1) Michaelis Parth. σελ. 74 καὶ σημ. 308

λείψανα ἀγαλμάτων τοῦ ἀετώματος, ἅτινα καὶ εὗρον. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἐζητήθη νέα ἄδεια ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις καὶ ἐδόθη τῷ Ἔλγιν. Ἐν τινι τῶν οἰκιῶν τῶν κρημνισθεισῶν ἐν ᾗ συνέβη νὰ μὴ εὕρωσί τι, ὁ ἰδιοκτήτης αὐτῆς Τοῦρκος δεικνύων τὴν δυσαρέσκειάν του μετὰ σαρκαστικοῦ γέλωτος ἔδειξεν εἰς τοὺς τεχνίτας τὴν ἄσβεστον, ἥτις ἐχρησίμευσε πρὸς οἰκοδόμησιν τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου, κατασκευασθεῖσαν ἐκ τῶν ζητουμένων τεμαχίων τῶν μαρμάρων.

Ἐκ τῆς ἀναπτύξεως ταύτης τῶν ἐργασιῶν ὁ φρούραρχος καὶ οἱ γιαννίτζαροί του, καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει οἰκοῦντες Τοῦρκοι εὗρον τροφήν, κατέστρεφον δὲ πολλάκις καὶ τὰ ἰκριώματα, καὶ ἐμπόδιζον αὐθαιρέτως τὴν εἴσοδον ἵν' αὐξάνωσι τὰ δῶρά των.

(Ἕπεται συνέχεια).

Ο ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ

Μυθιστορία Ἰουλίου Κλαρετῆ.—Μετάφρασις Χ. Α.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον)

Ὁ Βερδιὲ ἠσθάνετο νῦν πλείονα ἔτι φρίκην πρὸς τὴν πολιτικὴν αὐτήν, ἐν ᾗ ἦτο βεβυθισμένος. Ἐνόμισεν ὅτι ἦτο συνένοχος σκευωρίας, ἥτις οὖσα πρότερον βορβορώδης, καθίστατο νῦν αἱματηρά. Χάριν αὐτοῦ, ἕνεκα αὐτοῦ, διότι μερικοὶ ἀνόητοι οἵτινες οὐδὲν ἐγίνωσκον περὶ τοῦ βίου του, οἵτινες μόλις ἐγίνωσκον τὸ ὄνομά του ἐπανέλαβον ἴσως κάμμίαν μωρίαν ἢ καμμίαν ὕβριν, ἐδέησε νὰ τραυματισθῇ εἰς ἀγαθὸς νέος στρατιώτης καὶ νὰ κατάκηται εἰς κλίνην νοσοκομείου!

— Τί τὰ θέλετε! ἔλεγεν ὁ Δυκᾶς ἀείποτε πρακτικὸς καὶ λογικὸς ἐξ ὁρμεμφύτου ὅπως καὶ ὁ κ. Βερλεμών, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γείνῃ ὁμελέττα χωρὶς νὰ σπάσουν τ' αὐγά! Ἡ παραβολὴ εἶνε ἀντικοινοβουλευτικὴ ἀλλ' εἶνε ὀρθή.

Ὁ ταγματάρχης ἐπεθύμει τοὐλάχιστον νὰ μάθῃ ἂν ἡ κατάστασις τοῦ τραυματίου ἢ τοῦ Τιβολιὲ ἦτο σοβαρά.

Ἤθελε νὰ μεταβῇ εἰς Μελὲν ἀμέσως.

Ὁ Δυκᾶς ἐμάντευεν ἐκ τοῦ τόνου μεθ' οὗ ἐλάλει ὁ Βερδιέ, ὅτι ἐπέκειτο νέα ταραχώδης σκηνή, ἣν ἔμελε νὰ προκαλέσῃ ὁ στρατιωτικὸς εἰς τὸ ἔπακρον πλέον τῆς ὑπομονῆς διατελῶν.

— Μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς συνοδεύσω, ταγματάρχα; εἶπεν.

— Ὅπως ἀγαπᾶτε.

Ὁ Αἰμίλιος ἤρχισε νὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ ταγματάρχης Βερδιὲ δὲν θὰ ἐξελέγετο βουλευτής. Τί κρῖμα! Τὸ νὰ διαδεχθῇ τὸν Σαρβὲ ὁ Γκαρούς ἐσήμαινεν ὅτι ἡ ἐκλογικὴ περιφέρεια διέφευγε πλέον τὴν ἐπιρροὴν τῆς κυρίας Ἐρβλαί, μυρίαι δὲ μικραὶ ἐλπίδες λαθραίως δημιουργηθεῖσαι παρὰ τοῦ νεαροῦ Πίττ, οἰκτρῶς κατέρρεον.

Διατὶ λοιπὸν νὰ ἐκλέξωσιν ὡς ὑποψήφιον ἄνδρα τόσον ἀνέπιτήδειον περὶ τὴν ἐκλογικὴν τακτικήν; Ἡ πολιτικὴ εἶνε κλειδοκύμβαλον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ γνωρίζῃ τις νὰ παίζῃ μεταχειριζόμενος καὶ τοὺς παρατόνους ἤχους ὅπως καὶ τοὺς ἐντόνους, ἂν δὲ ἡ συμφωνία μετατραπῇ εἰς κακοφωνίαν, ἀδιάφορον. Μόνον τὸ θορυβῶδες ἀξίζει.

Τὴν προτεραίαν εἶχε περιπλέξει, εἶχε φέρει εἰς κρίσιμον θέσιν τὰ πράγματα ὁ ταγματάρχης καὶ ὁ τραυματισμὸς τοῦ Τιβολιὲ παρεργίζων τοὺς δυσαρεστημένους θὰ παρεῖχεν εἰς τὸν Γκαρούς χιλιάδας ψήφων. Ἦτο θλιβερόν, ἀπελπιστικόν! Ἄ! ἂν ἐξέλεγον αὐτόν, τὸν Δυκᾶν πῶς θὰ εἴξευρε νὰ περιποιηθῇ τοὺς ἐκλογεῖς καὶ νὰ κρημνίσῃ ἐπιτηδείως τὸν Γκαρούς! Καὶ ἠσθάνετο σφοδρὰν ὄρεξιν νὰ εἴπῃ πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον Βερδιὲ πῶς θὰ ἐφέρετο αὐτὸς ἂν ἦτο ὑποψήφιος. Ἁπλῶς μίαν γνώμην ἤθελε νὰ εἴπῃ ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν τέχνην.

— Ὡς βλέπετε, ταγματάρχα, ἔλεγε πρὸς τὸν Βερδιὲ ἐνῷ ἐβάδιζεν εἰς τὴν ὁδὸν προφυλαττόμενος ὑπὸ τὴν σκιὰν ἀλεξηλίου ἐκ κιτρίνης μετάξης ὑπερραμμένου διὰ πρασίνου ὑφάσματος, δὲν πρέπει τις νὰ εἶνε πολὺ ἀπότομος.

— Πῶς πολὺ ἀπότομος;.. ὑπῆρξα ἐγὼ πολὺ ἀπότομος;

Καὶ ἐν τῷ ἅμα ὁ Βερδιὲ ἀνεκίνησε μεταξὺ τῶν δακτύλων του τὴν ἐξ ἰνδικοῦ καλάμου ῥάβδον, ἣν ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρά του. Ἐφαίνετο ὡσεὶ μεταμελόμενος διότι δὲν τὴν εἶχε παραλάβει τὴν προτεραίαν εἰς τὴν ὁμήγυριν.

— Δὲν λέγετε κάλλιον ὅτι ἔδειξα ἀγγελικὴν ἠπιότητα πρὸς τοὺς φαύλους αὐτούς, οἵτινες ἤθελον νὰ μὲ περιπαίξωσιν! Πολὺ ἀπότομος; ἀπεναντίας ἐφάνην πολὺ μαλακός. Ἐτελείωσεν ὅμως, ἐτελείωσεν! θὰ μεταχειρισθῶκεν εἰς τὸ ἑξῆς ἄλλην μέθοδον!

— Ὄχι ὄχι, μὲ συγχωρεῖτε, ἐπανέλαβεν ὁ Δυκᾶς, δὲν προσέβαλον σᾶς.

— Δὲν προσέβαλον ἐμέ;

— Καθόλου.

— Δὲν ἐκατηγόρησαν ἐμὲ ὅτι κατεχράσθην εἰς Γκέλμαν;

— Ὄχι, ταγματάρχα, ὄχι σᾶς.

— Καὶ ποῖον λοιπὸν τότε! τὸν Σουλτάνον;

— Ὄχι, τὸν ὑποψήφιον.

— Δὲν ἀπεκάλεσαν ἐμὲ χθὲς Μαλάκαν;

— Ὄχι, ὄχι σᾶς, ἀλλὰ τὸν ὑποψήφιον.

— Τί μοῦ ψάλλετε, καλέ; Ὁ ταγματάρχης Βερδιὲ καὶ ὁ ὑποψήφιος ἀποτελοῦσιν ἓν καὶ

τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ὅποιος προσβάλλει τὸν ἕνα προσβάλλει καὶ τὸν ἄλλον.

— Ὅλως διόλου, εἶπεν ὁ νέος Πίττ μειδιῶν ὑπὸ τὸ ἀλεξήλιόν του. Τὸν ταγματάρχην ὅλοι τὸν σέβονται καὶ οὐδεὶς θὰ ἐπεχείρει νὰ εἴπῃ τίποτε κατ' αὐτοῦ. Τὸν ὑποψήφιον ὅμως καθεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγξῃ.

— Τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ ὅτι ὁ ὑποψήφιος εἶνε κτῆνος, τὸ ὁποῖον δύναται καὶ ὀφείλει νὰ δέχεται τὰ κτυπήματα ὅλων τῶν διαβατῶν, ὅπως ὁ ἀτυχὴς νέος στρατιώτης ἐδέχθη τὴν μαχαιριὰν τοῦ παράφρονος ἐκείνου;

— Τί τὰ θέλετε ταγματάρχα!.. Αὐτὸ εἶνε τὸ ἐπάγγελμα.

— Ἀ! τί νὰ σᾶς εἴπω!.. Θὰ προετίμων κάλλιον νὰ ἤμουν ρακοσυλλέκτης παρὰ νὰ ἐξασκήσω ἐπὶ περισσότερον καιρὸν αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα. Διότι εἶνέ τις ὑποψήφιος, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τείνῃ τὴν παρειὰν ὡς σκοπὸν εἰς τὰ ραπίσματα; *Σπολλάτη* .. Σφᾶρας ὅσας θέλουν, μάλιστα· αὐτὴ εἶνε ἡ δουλειὰ μου! Αὐταί φονεύουν, ἀλλὰ δὲν λερώνουν. Τοὺς ἐμπτυσμοὺς καὶ τοὺς προπηλακισμοὺς ἂς τοὺς δεχθοῦν ἄλλοι!

— Καὶ ἐν τούτοις τὸ μόνον μέχρι τοῦδε γνωστὸν μέσον διὰ νὰ γείνῃ τις βουλευτὴς εἶνε νὰ ἐκτεθῇ ὡς ὑποψήφιος.

— Ἂς χαίρωνται αὐτοὶ ὅπου ἐπιθυμοῦν νὰ γείνουν βουλευταί

Καὶ προσέθηκε μετὰ χειρονομίας, ἥτις ἤνοιξεν αἴφνης ἀπειραριθμους ἀπόψεις εἰς τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Δυκᾶ:

— Ἐγώ!.. ὤ, ἐγώ!..

Καὶ πᾶσα ἡ ἀγανάκτησίς του ἐφαίνετο ἀνερχομένη εἰς τὰ χείλη του.

Φθάσαντες εἰς Μελέν, ἐνῷ ἀνήρχοντο πρὸς τὸ νομαρχεῖον προσέκρουσαν σχεδὸν ἐν τῇ ὁδῷ Σαϊντ-Ἀσπαὶ καθ' ὁμίλου σχηματισθέντος πρὸ τοῦ ἐργαστηρίου λιθογράφου. Συνωστίζοντο καὶ συνωθοῦντο ὅπως παρατηρήσωσι λιθογραφίαν νεωστὶ ἐκδοθεῖσαν, κρεμαμένην ὄπισθεν τοῦ ὑαλώματος, φέρουσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὰς λέξεις: *Παράρτημα τοῦ φύλλου τοῦ Ἐγχέλυος τοῦ Μελέν*. Οἱ παρεστῶτες ἐγέλων. Ἦτο ἡ γελοιογραφία ἀτόμου, ὅπερ ὁ Δυκᾶς ἀνεγνώρισε τάχιστα· παρίστα ἰσχνὸν Δὸν Κισσὼτ φέροντα κράνος ἱπποτικὸν ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἐπωμίδας ταγματάρχου, σύροντα διὰ λεπτοῦ σχοινίου μικρὸν τηλεβόλον ξύλινον, ἐφ' οὗ τέσσαρες ἐργάται ὀρυχείου ἀνερριχημένοι, συνήνουν τὰς χεῖρας καὶ ἔλεγον:

— *Ἐσώθημεν! Εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν .. καὶ τὸν γέρον μας!*

Κάτωθεν τῆς γελοιογραφίας ταύτης χαραχθείσης διὰ μολυβδίδος βαναύσου καὶ φερούσης τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Γερμανοῦ Τρουγιάρ, τοῦ μαθητευομένου ἐκ Βαρβιζῶν ζωγραφίσκου καὶ ἀναποσπάστου ὀπαδοῦ του Γκαρούς, ἀνεγινώσκετο ἔμμετρον ἐπίγραμμα λίαν φαιδρύνον τοὺς συνηγμένους διαβάτας, ὧν τινες, ὅπως κάλλιον τὸ διακρατήσωσιν εἰς τὴν μνήμην των, ἐπανελάμβανον ὑψηλῇ τῇ φωνῇ τοὺς στίχους.

— Τί εἶν' αὐτό; ἠρώτησεν ὁ Βερδιὲ παρακινούμενος ἐκ τοῦ παραδόξου ἐκείνου μαγνητισμοῦ τοῦ ἐξωθοῦντος τὸν ἄνθρωπον πρὸς πᾶν ὅ,τι δύνκται νὰ τὸν λυπήσῃ καὶ νὰ τὸν πληγώσῃ.

— Τίποτε, εἶπεν ὁ Δυκᾶς, δὲν εἶνε τίποτε.

Καὶ προσεπάθει ν' ἀπομακρύνῃ τὸν Βερδιέ. Εἶτα διὰ μιᾶς ἐσυλλογίσθη ὅτι ἡ πονηρὰ ἐκείνη ἀστειότης, ἧς αὐτὸς εἶχε μαντεύσει πᾶσαν τὴν σημασίαν, πᾶσαν τὴν μοχθηρίαν, δι' ἑνὸς βλέμματος, ἠδύνατο ἔτι μᾶλλον νὰ ἐξερεθίσῃ καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ ἀηδίαν εἰς τὸν ὑποψήφιον.

— Τέλος πάντων, εἶπεν, ἀφοῦ τόσον καὶ τόσον θὰ τὴν ἴδητε σήμερον ἢ αὔριον!..

Καὶ ἐσταμάτησε μετὰ τοῦ Βερδιὲ πρὸ τῆς γελοιογραφίας.

Οἱ περίεργοι ἀναγνωρίσαντες τὸν ταγματάρχην ἀπεμακρυνοντο ὀπωσοῦν ἐκ περιεργείας ἢ ἐκ κακεντρεχείας, διὰ νὰ κρίνωσιν ἐξ ἀποστάσεως τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἔμελλε νὰ παραγάγῃ ἡ λιθογραφικὴ εἰκών.

Ὁ ταγματάρχης κατέστη πελιδνὸς καὶ ἐδέησε νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς ράβδου του διὰ νὰ μὴ πέσῃ.

Καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἀνεγνώρισε τὸν ἑαυτόν του καὶ αὐτὸς ἀνεγίνωσκε μὲ χείλη φρικιῶντα τοὺς στίχους, οὓς ὁ ζωγραφίσκος εἶχε παραθέσει κάτωθεν τῆς χονδροειδοῦς γελοιογραφίας, τοὺς ὑπενθυμίζοντας καὶ αὖθις μετὰ χλευασμοῦ τὴν σωτηρίαν τῶν ἐν Μεὸν ἐργατῶν. Εἰρωνικῶς ὁ ταγματάρχης μετὰ γέλωτος ἀπειλητικοῦ εἶπε:

— Ὡραῖα! Μετὰ τὸ γράψιμον καὶ ἡ ζωγραφική!

Καὶ διὰ τῶν δακτύλων του συστρέφων τὴν ἐκ καλάμου ράβδον του, ὡς νὰ κατέβαλλε προσπαθείας σφοδρὰς ὅπως μὴ συντρέψῃ τὸ ὑάλωμα, οὗ ὄπισθεν ἐξετίθετο ἡ γελοιογραφία, ἀνέγνωσε λέξιν πρὸς λέξιν μὲ φωνὴν ἔμπλεων ὀργίλων τόνων τὴν ὑπὸ τὴν εἰκόνα σατυρικὴν κατ' αὐτοῦ στροφήν.

Δὲν εἶχεν ἀκόμη τελειώσει τὴν ἀνάγνωσιν, ὅτε ἡ χεὶρ του ἐτίθετο μεθ' ὁρμῆς ἐπὶ τοῦ χαλκίνου κομβίου, δι' οὗ ἠνοίγετο ἡ θύρα τοῦ τυπογραφείου, καὶ ἔστρεφεν αὐτὸ βιαίως.

— Ποῦ πηγαίνετε; εἶπε μετὰ σπουδῆς ὁ Δυκᾶς. Τί θὰ κάμετε;

— Θέλω κατὰ πρῶτον νὰ μάθω ποῦ εἶνε τὸ ζωντόβολον, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν αὐτὴν τὴν εἰκόνα καὶ τίνος εἶνε αὐτοὶ οἱ στίχοι.

— Ταγματάρχα, ἔλεγε ταπεινῇ τῇ φωνῇ ὁ Δυκᾶς, σᾶς παρακαλῶ, ταγματάρχα, μὴ σκάνδαλον!

— Σκάνδαλον!.. νόστιμον εἶνε αὐτό! εἶπεν ὁ Βερδιέ. Ἐξ ἐμοῦ θὰ προήρχετο τὸ σκάνδαλον; Θὰ καθήσετε ἴσως πάλιν νὰ μοῦ εἰπῆτε ὅτι δὲν χλευάζουν ἐμέ, ἀλλὰ τὸν ὑποψήφιον;..

— Ναί, ναί, βεβαίως, ἐπανελάμβανεν ὁ Δυκᾶς, δὲν χλευάζουν σᾶς, ὄχι σᾶς ἀλλὰ τὸν ὑποψήφιον;

— Τότε εἶνε ἁπλούστατον τὸ πρᾶγμα, εἶπεν ὁ Βερδιέ· ὑποψήφιος δὲν ὑπάρχει πλέον! Προτοῦ ὅμως νὰ δώσω τὴν παραίτησίν μου, θὰ τοὺς μάθω ἐγὼ ποῖος εἶνε ὁ Δὸν Κισσὼτ!

Ὥθησε μετὰ σπουδῆς τὴν θύραν καὶ εἰσῆλθε παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Δυκᾶ, ὅστις καίπερ ὀπωσοῦν ἀνησυχῶν, ἤθελεν ἐν τούτοις νὰ ἴδῃ τί θὰ συνέβαινεν. Οἱ ἐν τῇ ὁδῷ πρὸ μικροῦ ἀπομακρυνθέντες περίεργοι ἐπλησίασαν πρὸς τὴν ὑαλίνην προθήκην τοῦ λιθογράφου, ἣν ἐφαντάζοντο ἤδη θραυομένην εἰς μυρία τεμάχια ὑπὸ τὰ κτυπήματα τῆς ράβδου τοῦ ταγματάρχου.

Εἰσελθὼν εἰς τὸ ἐργαστήριον ὁ Βερδιὲ εὑρέθη αἴφνης ἐνώπιον μικροσώμου καλοκαγάθου ἀνδρός μειδιῶντος ἠλιθίως, ὅστις ἀφήρει ταυτοχρόνως τὸν ἐκ μέλανος ὁλοσηρικοῦ σκοῦφον, ὃν ἔφερεν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χρυσᾶς διόπτρας ἀπὸ τῆς ρινός, ὅπως τὰς καθαρίσῃ.

— Ἔχω τὴν τιμήν, κύριοι, νὰ σᾶς χαιρετίσω... ἤρχισε νὰ λέγῃ.

Ἀλλ' ὁ Βερδιὲ τὸν διέκοψεν ἐν τάχει.

— Κύριε, εἶμαι ὁ ταγματάρχης Βερδιέ. Ποῖος σᾶς ἐπέτρεψε νὰ ἐκθέσετε αὐτὴν τὴν αἰσχρότητα, τὴν ὁποίαν εἶδα πρὸ ὀλίγου;

— Τὴν αἰσχρότητα; ποίαν αἰσχρότητα; ἐτραύλισεν ὁ ταλαίπωρος λιθογράφος μὲ ἦθος κατεπτοημένον.

Ὁ Βερδιὲ παρεμέρισεν αὐτὸν διὰ ταχέος κινήματος, ἀπέσπασε τὴν κρεμαμένην ἀπὸ τοῦ παραθύρου γελοιογραφίαν, ἣν ἀκόμη παρετήρουν ἔξωθεν πολλοὶ καὶ θέτων αὐτὴν ὑπὸ τὴν ρῖνα τοῦ λιθογράφου:

— Αὐτήν, εἶπεν, ἰδού! Δὲν ἐννοεῖτε τί σᾶς λέγω;

Ὁ Δυκᾶς παρετήρει τὴν σκηνήν. Ἦτο προφανὲς τῷ ὄντι ὅτι ὁ γέρων λιθογράφος δὲν ἐγίνωσκε καλὰ καλὰ τί εἶχεν ἐκθέσει. Ἐψέλλιζε δικαιολογίας τινάς. Ἡ εἰκὼν ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐκτυπωθῆ· αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο, ἦτο δοκίμιον. Τοῦ ἔφεραν νὰ ἐκτυπώσῃ αὐτὴν τὴν λιθογραφίαν, τὴν ἐξετύπωνε καὶ φυσικώτατα ἐξέθετεν ἐν ἀντίτυπον αὐτῆς ὡς δεῖγμα μεταξὺ τῶν διαφόρων ἄλλων καλλιγραφικῶν δοκιμίων. Οὔτε κἂν ἐγίνωσκεν ὅτι παρίστα πρόσωπον γνωστόν· τῇ ἀληθείᾳ δὲν τὸ ἐγίνωσκεν. Οἱ κύριοι ἠδύναντο ν' ἀποτεθῶσι πρὸς τὸν κ. Σαβουρὼ δὲ Ρεβίλ, ὅστις ἦτο ἐκεῖ ἀκριβῶς εἰς τὸ τυπογραφεῖον ἐπιβλέπων τὴν ἐκτύπωσιν.

Ὁ Σαβουρώ!... Πονηρὰ ἀστραπὴ ἔλαμψεν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Δυκᾶ, ἀναζητήσαντος διὰ τοῦ βλέμματος ἐντὸς τοῦ ὀπισθίου διαχωρίσματος τοῦ ἐργαστηρίου τὸν πρώην ἐν τῷ συλλόγῳ Μοντεσκιὲ συνάδελφόν του. Μία κεφαλὴ ἐφάνη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν θύραν τοῦ διαχωρίσματος, εἶτα δὲ ὁλόκληρος ὁ δημοσιογράφος ἐπεφάνη προχωρήσας ἓν βῆμα, ἐνῷ ὁ Βερδιὲ τὸν προσέβλεπεν ἀτενῶς ὁ δὲ Δυκᾶς παρετήρει ὄπισθεν τοῦ Σαβουρὼ νεαρὰν ξανθὴν γυναῖκα, φέρουσαν κομψότατον πῖλον, ἥτις μετὰ τοῦ συντάκτου τοῦ *Ἐγχέλυος* ἐπετήρει τὴν ἐκτύπωσιν τῆς γελοιογραφίας.

— Λοιπόν, εἶπεν ὁ ταγματάρχης, προχωρῶν πρὸς τὸν Ρεβίλ, σεῖς εἶσθε ὅστις εὐαρεστεῖσθε νὰ δημοσιεύετε τοιαῦτα φιλοφρονητικὰ στιχουργήματα περὶ ἐμοῦ;

Καὶ ἐξηκολούθει νὰ κρατῇ τὴν γελοιογραφίαν συντεθραυσμένην σχεδόν, ἣν εἶχεν ἀποσπάσει ἀπὸ τοῦ παραθύρου, συνέστρεφε δὲ αὐτὴν ἐγγύτατα τῶν χειλέων τοῦ Σαβουρώ, ὡς νὰ ἤθελε νὰ τὴν χώσῃ διὰ τῆς βίας εἰς τὸ στόμα του.

Μὲ τὸν μονόελον εἰς τὸν ὀφθαλμόν, αὐθάδης καὶ ἀπαθὴς ὁ Ρεβὶλ ἔβλεπε τὸν στρατιωτικὸν μετ' ἤθους ἑκουσίως ἐκπλήκτου καὶ χλευαστικοῦ.

— Τί σᾶς ἦλθεν; εἶπεν. Δὲν εἰξεύρω ποῖος ἔλεγε μίαν ἡμέραν νηστήσιμον, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔβρόντα πολύ: «Πολὺν θόρυβον κάμνει ὁ Θεὸς διὰ μίαν ὀμελέτταν μὲ λαρδί.» Θὰ σᾶς εἴπω καὶ ἐγὼ ὅτι κάμνετε πολὺν θόρυβον διὰ ὀλίγας μολυβδοκονδυλιὰς καὶ μίαν γελοιογραφίαν.

Προσεπάθει διατηρῶν τὴν παρισινὴν ἑτοιμότητα νὰ τηρήσῃ καλὴν καὶ ἀνεπίληπτον στάσιν ἀπέναντι τοῦ Βερδιέ, πελιδνοῦ ἐκ τῆς ὀργῆς, ὃν ἡ αὐθάδης ἐκείνη ἀπάθεια ἔτι μᾶλλον παρώξυνεν.

Ὄπισθεν αὐτοῦ ἡ νεκρὰ γυνὴ προσηλοῦσα τοὺς πρασινωποὺς αὐτῆς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ ταγματάρχου, ἵστατο μὲ τοὺς βραχίονας ἐσταυρωμένους, μὲ μειδίαμα ἀνησυχητικόν, προφανῶς ηὐχαριστημένη ἐκ τῆς ὀδύνης τοῦ στρατιωτικοῦ.

— Βλέπετε, ἐπανελάμβανεν ὁ Δυκᾶς προσπαθῶν νὰ κατευνάσῃ τὸν Βερδιέ, ὅτι ὄχι καθ' ὑμῶν, ὡς καλῶς σᾶς ἔλεγα, ἀλλὰ κατὰ τοῦ ὑποψηφίου ἐπιτίθενται.

Καὶ ἐλάμβανεν ἤδη ἠρέμα καὶ ἐμφρόνως τὸν ταγματάρχην ἐκ τῆς χειρός, ὡσεὶ ἤθελε νὰ ἀναχαιτίσῃ· ἀλλ' ὁ Βερδιὲ τὸν ἀπώθησε σχεδὸν βιαίως καὶ στενοχωρῶν τὸν Ρεβίλ:

— Ἐπὶ τέλους εἰς μίαν λέξιν, εἶπε, σεῖς ἢ ὄχι διεπράξατε αὐτὴν τὴν ἀτιμίαν;

Ἐγίνωσκεν ὅτι ἡ μυσαρὰ γελοιογραφία δὲν ἐσκόπει νὰ βλάψῃ αὐτὸν μόνον. Τὸν βίον του, τὸ παρελθόν του, τὰς ἀνωφελεῖς θυσίας του, πάντα ἐγκατελίμπανεν εἰς πᾶσαν ἐπίθεσιν, ὅπως θ' ἀφι-

νε τὸ πτῶμά του εἰς εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κοράκων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἀλλὰ τὸ ὕφος τοῦ κατ' αὐτοῦ ἐπιγράμματος ἦτο τοιοῦτο, ὥστε ἔκαμνε τὴν καρδίαν του ν' ἀναπάλλῃ σφοδρῶς διότι ὑπεμίμνησκεν αὐτῷ τὰς ἀχρειότητας, τὰς ἐκτοξευθείσας κατ' αὐτοῦ τὴν προτεραίαν ἐν τῷ κυκεῶνι τοῦ *Καφενείου τῆς Ἀστραπῆς*. Ἦτο βέβαιος ὅτι ἐνυπῆρχεν εἰς αὐτὸ ὑπαινιγμός τις ἄνανδρος ἀναφερόμενος εἰς τὰς συκοφαντίας τὰς διαδοθείσας κατὰ τῆς ἀνεψιᾶς του καὶ ὅτι ἡ ἀγενὴς ὕβρις προσέβαλλε τὴν Γιλβέρτην, τὴν ἀγαθὴν κόρην πρὶν προσβάλῃ αὐτόν. Ἔμπροσθέν του, ὑπὸ τὴν χεῖρά του εὑρίσκετο εἰς τῶν ἐργατῶν ἢ τῶν διαδωσάντων τὴν βδελυρὰν ἐκείνην ἐπίνοιαν. Ὤ! θὰ ἐπλήρωνε διὰ τοὺς ἄλλους αὐτὸς ὁ κύριος Σαβουρὼ δὲ Ρεβίλ.

— Ταγματάρχα, ἀπήντησε φλεγματικῶς ὁ δημοσιογράφος, ὁ φίλος μου Δυκᾶς ἔχει δίκαιον· ἐδῶ κυρίως πρόκειται περὶ ἐπιθέσεως γενομένης διὰ τῆς μολυβδίδος καθ' ἑνὸς ὑποψηφίου.

— Καθ' ἑνὸς ὑποψηφίου; Τίνος ὑποψηφίου: Δὲν ὑπάρχει κανεὶς ὑποψήφιος, εἶπεν ὁ Βερδιὲ μετὰ φωνῆς ἀποφασιστικῆς. Ὑπάρχει εἷς ἀνὴρ ὅστις ἐννοεῖ νὰ τὸν σέβωνται καὶ ὅστις σᾶς ἀπαγορεύει — καταλαμβάνετε; — σᾶς ἀπαγορεύει νὰ κάμετε τὸν ἐλάχιστον ὑπαινιγμὸν ἐπὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ του βίου.

Ἀνέπτυξε τὸ συντεθλασμένον χαρτίον καὶ δεικνύων τὴν λιθογραφίαν:

— Λοιπὸν αὐτὸ εἶνε παράρτημα τῆς βρωμερᾶς ἐφημερίδος σας; ἠρώτησεν.

Ὁ Ρεβὶλ ἐγένετο πελιδνός, καίπερ διατηρῶν ἐλαφρόν τι μειδίαμα.

— Ἀκόμη, ἀπήντησεν ὁ νέος, ἀλλ' ὡς βλέπετε... ἀκριβῶς τώρα ἐκτυποῦνται.

— Πολὺ καλά! λοιπὸν σᾶς ἀπαγορεύω νὰ δημοσιεύσητε αὐτὴν τὴν αἰσχρότητα· σᾶς τὸ ἀπαγορεύω, ἐννοεῖτε;

Ὁ ἐκ τῆς διενέξεως θόρυβος ἐκίνησε τὴν περιέργειαν τῶν ἐργατῶν τοῦ λιθογραφείου, οἵτινες συνωθοῦντο παρὰ τὴν θύραν ὅπως ἴδωσιν, ἐνῷ ὁ καταστηματάρχης ἐπτοημένος προσεκάλει αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ τυπογραφεῖον. Ἡ νεαρὰ γυνὴ ἔρριπτεν ἐπὶ τοῦ Σαβουρὼ ταχὺ βλέμμα, ὀξὺ ὡς κτύπημα πτερνιστῆρος.

Ὁ δημοσιογράφος ἀπήντησε τότε μετ' αὐστηροῦ τόνου ὅτι δὲν ἔχει νὰ λάβῃ διαταγὰς ἀπὸ κανένα. Ὁ *Ἔγχελυς τοῦ Μελὲν* εἶχεν ἕνα διευθυντήν, τὸν Γκαρούς, τὸν παντοδύναμον, ἀποφασισμένον τὰ πάντα νὰ εἴπῃ καὶ νὰ πράξῃ, ὅ,τι δὲ ἤθελεν ὁ Γκαρούς, τὸ ἤθελε καὶ ὁ Σαβουρώ. Ἂν ἤθελεν ὁ ταγματάρχης νὰ μὴ δημοσιευθῇ ἡ λιθογραφία, ὤφειλε ν' ἀποταθῇ πρὸς τὸν Γκαρούς.

—Αὐτὸς εἶνε ὁ ἀρχηγός σας; εἶπεν ὁ Βερδιέ.

— Ἀκριβῶς.

Ὁ ταγματάρτης ἐλάλει εἰρωνικῶς, ὁ τόνος δὲ ἑκάστης τῶν λέξεων αὐτοῦ ἐδιπλασίαζε τὴν χλευαστικὴν αὐθάδειαν τοῦ ἄλλου· προφανῶς ὅμως ἤρχιζε νὰ χάνῃ τὴν ὑπομονήν.

— Καὶ σᾶς πληρώνει ἀκριβὰ διὰ νὰ ἐξασκῆτε αὐτὸ τὸ ὡραῖον ἐπάγγελμα; ἠρώτησεν αὖθις ὁ Βερδιέ.

— Ναί, πολὺ ἀκριβά.

— Ὦ! οὐδέποτε θὰ εἶνε ἀρκετὴ ἡ ἀμοιβὴ διὰ τὰς ἀτιμίας, τὰς ὁποίας σᾶς ἐπιβάλλει.

Ὁ Αἰμίλιος Δυκᾶς ἐθεώρει ὅτι ὁ ταγματάρχης ἀναντιρρήτως ὑπερέβαινε τὰ ὅρια. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Σαβουρὼ ἦτο ὑπομονητικὸς μέχρι τινὸς μόνον. Κηλῖδες πράσιναι ἀνεφαίνοντο εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ μὴ δυνάμενος πλέον νὰ συγκρατήσῃ τὴν ὀργήν, ἥτις ἀπό τινων στιγμῶν ἐτάρασσε τὰ νεῦρά του, ἀπήντησεν εἰρωνικῶς εἰς τὸν ταγματάρχην ὅτι ἡ ἐπέμβασίς του καθίστατο δι' αὐτὸν διαταγή.

— Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπάντησίς μου! .. προσέθηκεν.

Ἐστράφη ἐν τάχει πρὸς τοὺς ἐργάτας καὶ μὲ ἐπιτακτικὴν φωνὴν εἶπε:

— Ἐκτυπώσατε!

Δὲν εἶχεν ἀκόμη προφέρει τὴν λέξιν, ὅτε ἡ χεὶρ τοῦ Βερδιὲ κατέπιπτε βαρεῖα ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Ρεβίλ· ἐπειδὴ δὲ ὁ νέος ἤθελε νὰ ὁρμήσῃ κατὰ τοῦ ταγματάρχου, ὁ στρατιώτης ἥρπασεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ τραχήλου, τὸν ἔσεισεν ἰσχυρῶς καὶ τὸν ἐξαπέστειλε νὰ κυλισθῇ παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἐργατῶν.

— Ἄ!.. ἔννοια σου!.. θὰ μοῦ τὸ πληρώσῃς αὐτό!.. Θά μου δώσῃς λόγον! ὠρύετο ὁ Ρεβίλ.

— Ὅ,τι ἀγαπᾷς, εἶπεν ὁ Βερδιὲ στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ῥάβδου του, ἣν εἶχε τηρήσει, καὶ ὅταν θέλῃς!..

Ἡ νεαρὰ γυνή, ἐνῷ ὁ Σαβουρὼ ἀνηγείρετο τινάσσων μηχανικῶς τὰ ἐνδύματά του καὶ ἕτοιμος παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν ἀναχαιτιζόντων αὐτὸν τυπογράφων νὰ ἐφορμήσῃ κατὰ τοῦ ταγματάρχου, ἐπλησίασεν εἰς τὸν Βερδιέ, βραδέως, δέ, μετὰ προφορᾶς ἀγγλικῆς καὶ μετὰ ὑπολανθανούσης σκληρότητος:

— Πόσον κακὰ ἐκάματε, κύριε ταγματάρχα!.. εἶπεν. Καὶ ἄλλο σκάνδαλον!.. Κακόν... κακὸν διὰ σᾶς! Καὶ κακὸν διὰ τὴν ἀνεψιάν σας· προσέθηκεν ἔτι βραδύτερον ἡ νεαρὰ γυνή.

Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παραφορᾷ τῆς ὀργῆς του τὸ ὄνομα τῆς ἀνεψιᾶς του ἴσχυσε νὰ ἐκπλήξῃ καὶ νὰ κατευνάσῃ ἅμα τὸν ταγματάρχην· Κακὸν διὰ τὴν Γιλβέρτην;.. Διατί ἡ γυνὴ ἐκείνη, ἥτις δὲν τὸν ἐγνώριζε, τοῦ ὡμίλει περὶ τῆς Γιλβέρτης;

(Ἕπεται συνέχεια).

ΤΑ ΘΕΡΙΝΑ ΘΕΑΤΡΑ

Α'.

Τὸ φθινόπωρον καὶ αἱ ἑσπεριναὶ διασκεδάσεις.— Τὰ θέατρα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Δουμᾶς.— Ἱστορία καὶ ἐπίδρασις τοῦ χειμερινοῦ θεάτρου.—Τὰ διεθνῆ κόμματα καὶ τὸ βασίλειον τῆς φύσεως ἐπὶ τῆς σκηνῆς. — Τίνι τρόπῳ τὸ θέατρον ἐγένετο ἀφορμὴ ἀποτυχίας 11 βουλευτῶν.— Χειμὼν καὶ θέρος.— Πρῶται ἀπόπειραι ὑπαιθρίων θεάτρων.— Ὁ Καραγκιόζης καὶ οἱ ὁπλαρχηγοί. — Πῶς διεσκέδαζον ἄλλοτε μὲ μίαν δεκάραν.— Τὸ πρῶτον κύτταρον. — Αἱ Τοῦμπλαι καὶ ἡ νυκτερινή των σονοδία. — Ἡ κυριαρχία τοῦ ἰταλικοῦ μελοδράματος καὶ ἡ ἀντιζηλία δύο θεάτρων.— Ἐπεισόδια καὶ προγράμματα.— Εἷς κύων φιλόμουσος.

Τὸ θέρος παρῆλθεν ἤδη· ἀδιάφορον ἂν ἡ ἀτμοσφαιρικὴ κατάστασις ἐβράδυνε νὰ ὑποστῇ τροπὴν συμφωνοτέραν πρὸς τὴν νέαν ὥραν τοῦ ἔτους καὶ ἂν ὁ καύσων φαίνεται ἐνίοτε διασώζων περὶ τὸ τέρμα του παράκαιρον σφοδρότητα. Ἤδη ὁ ἥλιος ὀκνηρὸς ἐγείρεται καὶ ῥαθύμως προβάλλει ἀπὸ τὴν δειράδα τοῦ Ὑμηττοῦ, ἐνῷ τἀνάπαλιν ἡ νὺξ κατέρχεται ταχεῖα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὅταν ὁ πέπλος τοῦ σκότους ἐξαπλωθῇ, τὸ φθινόπωρον μὲ τὰς ὑγράς του πτέρυγας διασπείρει ὑγρασίαν παγερὰν καὶ νοσογόνον καθιστῶσαν τὴν ἐν ὑπαίθρῳ διαμονὴν κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας δυσάρεστον καὶ ἐπιβλαβῆ. Κατ' ἀνάγκην ἄρα ἡ καθ' ἑσπέραν συνάθροισις τοῦ πλήθους βαθμηδὸν ἠραιώθη καὶ αἱ δημόσιαι διασκεδάσεις αὐτοῦ ἐψυχορράγησαν. Καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ἀσφαλέστερον γνώρισμα τῆς θριαμβικῆς λήξεως τῆς θερινῆς περιόδου διὰ τὴν πόλιν μας. Ἡ ἐν ὑπαίθρῳ κοινὴ καὶ θορυβώδης εὐθυμία ἂν δὲν καταργῆται τέλεον, καταμερίζεται ὅμως καὶ ἀρχίζει νὰ ἐπιζητῇ καταφύγιον κατὰ τὰς ὥρας τῆς νυκτός, ἧς τὸ χρῆμα ὁσημέραι καθίσταται ἀπέραντον κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ ἀγαθοῦ Στρεψιάδου, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ καιρὸς ἀκόμη δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐν τῷ οἴκῳ συγκέντρωσιν καὶ τὰς ἀθώας παρὰ τὴν ἑστίαν διασκεδάσεις μεταξὺ οἰκείων καὶ φίλων, δι' ὧν παρέρχονται γοργότερον καὶ εὐθυμώτερον αἱ ὧραι. Καὶ ἐπικρατεῖ οὕτως εἴδός τι μεσοβασιλείας ἀχάριτος, μεταβατική τις κατάστασις ἀνιαρά, ἥτις συνδυαζομένη μὲ τὰς στερήσεις, ἃς συνεπιφέρει ἀναγκαίως ἡ φθινοπωρινὴ ὥρα τοῦ ἔτους εἰς τὰς ἕξεις καὶ τὴν δίαιταν, μὲ τὸν μαρασμὸν ὅστις ἐπεκτείνεται βαθμηδὸν ἐπὶ τῆς τέως θαλερᾶς βλαστήσεως, μὲ τὴν φαιὰν σινδόνην τῶν συννέφων, ἥτις συνεχέστερον ἤδη ἀποκρύπτει τὸ κυανοῦν στερέωμα, ἐπιτείνει τὴν μελαγχολίαν, ἣν ἐμπνέει ἀκουσίως εἰς τὴν ψυχὴν ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν βαθμιαία νέκρωσις τῆς φύσεως.

Ἀλλὰ μὴ ὑπολάβῃ ἐκ τούτων ὁ ἀπείρως ἔχων τοῦ ἀθηναϊκοῦ βίου ὅτι αἱ ἑσπεριναὶ διασκεδάσεις, αἱ καταργούμεναι παρὰ τοῦ φθινοπώρου εἰσὶ πολλαὶ καὶ ποικίλαι. Ἡ πρωτεύουσα ἡμῶν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην εἶνε ἡ μᾶλλον ἐστερημένη πόλις τοῦ κόσμου, διότι δὲν ἐσυστηματοποιήθη ἀκόμη ἐνταῦθα ὁ κοινωνικὸς βίος καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ψυχαγωγίας δὲν ἔφθασεν ἀκόμη εἰς τὸν ἀπαιτούμενον βαθμὸν τοῦ ἐξευγενισμοῦ. Ἂν ἀφαιρέσωμεν τὴν ἀνέξοδον ἀπόλαυσιν τῆς θείας τοῦ ἐξαισίως γλαυκοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὰς ἀστεροφεγγεῖς νύκτας καὶ τὸ μαγικὸν θέλγητρον ὅπερ ἐπιχέει ἡ πρᾶος λάμψις τῆς σελήνης τὰς ἑσπέρας, καθ' ἃς ἡ οἰκτίρμων Ἄρτεμις εὐσπλαγχνίζεται τρόπον τινὰ τοὺς κατοίκους τοῦ ἄστεως τοὺς παραπαίοντας ἐν τῇ ἀμφιλύκῃ τῆς πενθίμου καὶ ψυχορραγούσης δι' ἀεριόφωτος φωταψίας, ἂν δὲν θεωρήσωσιν ὡς διασκέδασιν τὴν πολύωρον καὶ ὀκνηρὰν διαμονὴν παρὰ τὰ πρόθυρα τῶν καφενείων μὲ τὴν καταναγκαστικὴν ὑποβολὴν τῆς μὲν ἀκοῆς εἰς τὰ παράτονα ἠχήματα διχονοούσης ὀρχήστρας τῶν δὲ νεύρων τῆς ὀσφρήσεως εἰς τὰς παντοίας ἀναθυμιάσεις τὰς ἀναδιδομένας ἀπὸ πάσης γωνίας τοῦ ἀθηναϊκοῦ ἐδάφους, θὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ μόναι ὑπολειπόμεναι διασκεδάσεις εἶνε τὰ ὑπαίθρια θέατρα καὶ τούτων τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, πρὸς ἐκπλήρωσιν παλαιᾶς ὑποσχέσεως δοθείσης εἰς αὐτὰς ταύτας τὰς σελίδας συγκεφαλαιοῦντες ἐν ὀλίγοις τὰ κατὰ τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῶν.

Τὰ θέατρα ταῦτα τὰ ὑπαίθρια εἶνε δημιουργήματα τῆς ἀνάγκης. Τὰ θεατρικὰ θεάματα οὐδέποτε ὑπῆρξαν ἄφθονα ἐν Ἀθήναις, ἡ ἔλλειψις δὲ αὐτῆς τῆς τερπνοτάτης καὶ εὐγενεστάτης τῶν ψυχαγωγιῶν κατέστη ἰδίως ἐπαισθητὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὅτε ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ εἰς τὴν προϋπάρχουσαν κοινωνίαν προσθήκη νέων συμμιγῶν στοιχείων καὶ ἡ ἐπελθοῦσα περὶ τὰ ἤθη μεταβολὴ ἕνεκα τῆς στενοτέρας μετὰ τῆς Ἑσπερίας σχέσεως ἐδημιούργησε νέας ὀρέξεις καὶ νέας ἀξιώσεις δεδικαιολογημένας. Ὅτε κατὰ τὸ 1860, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὁ περιώνυμος μυθιστοριογράφος Ἀλέξανδρος Δουμᾶς ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν μας, ἀφικόμενος τὴν ἑσπέραν καὶ ἐπειγόμενος ν' ἀνεύρῃ ἀμέσως φίλον του ἐνταῦθα διαμένοντα ἐζήτασε ποῦ ἠδύνατο νὰ τὸν ἀπαντήσῃ καὶ ἔμαθεν ὅτι ὁ φίλος του εὑρίσκετο εἰς τὸ θέατρον· ἐρωτήσας δὲ εἰς ποῖον θέατρον, ἠπόρησε, καθὰ ὁ ἴδιος διηγεῖται που, ἀκούσας ὅτι ἓν καὶ μόνον θέατρον ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις. Ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς τοῦ Μοντεχρίστου πολὺ περισσότερον θὰ ἐξεπλήσσετο ἂν ἐπιζήσας καὶ ἐρχόμενος καὶ αὖθις

εἰς Ἀθήνας μετὰ τριακονταετίαν περίπου ἤκουεν ὅτι θέατρον δὲν ὑπῆρχεν οὐδέν, διότι τὸ μὲν παλαιὸν ἐκεῖνο σαθρὸν καὶ γεγηρακός, οἰκητήριον κατεστὰν ἀραχνῶν καὶ νόσων ἑστία ἐγένετο ἄχρηστον, τοῦ δὲ βραδέως καὶ ἰδιωτικῇ συνδρομῇ ἀνεγερθέντος νέου εἰσέτι ἡ διασκευὴ δὲν εἶχε πρὸ ὀλίγων εἰσέτι ἡμερῶν περατωθῆ. Ὅπως δήποτε ὅμως τὸ μόνον αὐτὸ τῶν Ἀθηνῶν θέατρον, τὸ χειμερινὸν κατόπιν ἀποκληθὲν πρὸς διαστολήν, ἀνταπεκρίθη ἐπὶ μακρὰν περίοδον ἐτῶν εἰς τὸν προρισμόν του· ὑπῆρξε μάλιστα ἐποχή, ὅτε, ἐπειδὴ ἀκόμη ἡ πτωχαλαζονεία δὲν εἶχεν ἐκδιώξει τὴν ὀλιγάρκειαν, τὸ χειμερινὸν θέατρον τῶν Ἀθηνῶν, ναὸς ἀπέριττος εἰς τὴν ἀληθῆ σεμνὴν μουσικὴν τέχνην ἀφωσιωμένος καὶ μὴ παρέχον τὴν σκηνήν του εἰς ἀηδῆ καὶ ἀκόλαστα θεάματα, ἔσχεν ἡμέρας δόξης, ἐντευκτήριον γενόμενον καὶ τῆς Αὐλῆς καὶ τῶν παρεπιδημούντων ξένων καὶ τῆς κοινωνίας ἥτις ἀληθῶς καὶ οὐχὶ ἐπιτετηδευμένως ἐπεδίωκε τὴν μουσικὴν αὐτῆς μόρφωσιν Περὶ τοῦ πόσον δ' ἐπέδρασεν εἰς τὴν διάπλασιν καὶ τὴν ἐξευγένισιν τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος παρ' ἡμῖν τὸ μελόδραμα τοῦ παλαιοῦ θεάτρου εὐχερῶς δύναται νὰ πεισθῇ ἕκαστος ἂν ἀναδιφήσῃ τὰς σελίδας τῆς πρώτης τυχούσης Ἀνθολογίας ἢ ἄλλην συλλογῆς ᾀσμάτων, καὶ ἴδῃ περιλαμβανομένας ἐν αὐτῇ πολλαπλὰς μεταφράσεις τοῦ ἐν τῷ μελοδράματι *Λουΐζα Μίλλερ*, περιπαθοῦς ᾄσματος: Quando le sere al placido γενομένας παρὰ τοῦ Αχ. Παράσχου, τοῦ Λάκωνος, τοῦ Ματαράγκα καὶ ἄλλων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς, τῆς γνωστάτης μονῳδίας τοῦ *Ριγολέττου*: La donna è mobile καὶ ἄλλα ᾄσματα πρωτότυπα ποιηθέντα ἐπίτηδες ὅπως ἐφαρμόζωνται ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ ᾀσμάτων γνωστῶν τῆς *Λουκίας*, τοῦ *Ἐρράνη*, τῆς *Βωβῆς* τοῦ Ὠβὲρ καὶ ἄλλων μελοδραμάτων. Ἡ φιλόμουσος κοινωνία ζωηρὸν ἐλάμβανε τότε ἐνδιαφέρον διὰ τὰς παραστάσεις τοῦ μοναδικοῦ τῆς πόλεως θεάτρου, ἀναλόγως δὲ τῶν ἰδιαιτέρων ἑκάστου συμπαθειῶν πρὸς τὰς ἀοιδοὺς σφοδρὸς ἐγεννᾶτο ἀνταγωνισμὸς θεατρικῶν κομμάτων. Ὑπῆρξε μάλιστα ἐποχὴ ὅτε ὁ ἀνταγωνισμὸς οὗτος ἔλαβε χαρακτῆρα διεθνῆ, διότι ὁ τότε ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας Χαλὴλ βέης, ἀνὴρ πλούσιος καὶ ἐλευθέριος, ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ προστασίαν τὴν μεσόφωνον, ἕτεροι δὲ ἐκ τοῦ κοινοῦ ἐξ ἐθνικῆς ἀντιζηλίας ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ὑψιφώνου. Πρὸς ἐκδήλωσιν κάποτε τῶν αἰσθημάτων τούτων τῆς συμπαθείας ἢ τῆς ἀντιπαθείας τοῦ κοινοῦ ἐσυλεῖτο τὸ ζωϊκὸν βασίλειον, καθότι οἱ μὲν, θιασῶται μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὰς περιστερὰς καὶ τὰς ἀκανθίδας ἔρριπτόν ἐστιν ὅτε ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ἰνδικοὺς ὄρνεις καὶ χοιρίδια, δῶρα ἀσυγκρίτως χρησιμώτερα ὑπὸ γαστρονομικὴν ἔποψιν, οἱ δὲ ἀντίθετοι ἀφ' ἑτέρου, οἱονεὶ ἀντεκδικούμενοι, δὲν περιωρίζοντο εἰς τὰς ἐκ ραφανίδων καὶ γογγυλίων ἀνθοδέσμας, ἀλλ' ἀπετόλμων νὰ ῥίπτωσι καὶ κυνῶν θνησιμαῖα! Καὶ αὐτὴ ἡ Αὐλὴ ἐδείκνυε μέριμναν καὶ ἐνδιαφέρον οὐ μικρὸν ὑπὲρ τοῦ θεάτρου· συνέβη δὲ μάλιστα ἕνεκα τούτου καὶ πολιτικόν τι ἐπεισόδιον οὐχὶ ἀσήμαντον. Κατὰ τὸ 1856, ὅτε ἀντεβασίλευεν ἡ Ἀμαλία, δώδεκα τῶν βουλευτῶν κατεψήφισαν ἐν τῇ συζητήσει τοῦ προϋπολογισμοῦ τὸ ἀναγεγραμμένον ἐν αὐτῷ ποσόν, ὅπερ ἐχορηγεῖτο ἐτησίως διὰ τὸ θέατρον. Τοῦτο δυσηρέστησεν ἄκρως τὴν ὀξύθυμον Ἄνασσαν καὶ ὅτε μετ' ἐλάχιστον χρόνον ἐγένοντο νέαι βουλευτικαὶ ἐκλογαί, πάντες οἱ καταψηφίσαντες, πλὴν ἑνὸς βουλευτοῦ Λακεδαίμονος, ἀπέτυχον. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἡ βασιλικὴ εὐμένεια συνέτεινε καὶ ἐμμέσως καὶ ἀμέσως εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν. Δυστυχῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ 1866 καὶ ἐντεῦθεν ἡ κοινωνία ἐν τῷ βρασμῷ καὶ τῇ ζυμώσει ἀναπλάσεω διατελοῦσα ἀπέστη βαθμηδὸν τῶν πρώην ἠρέμων καὶ ἀπεριττων ἕξεών της καὶ τὸ θέατρον τοῦ μελοδράματος παραμεληθὲν καὶ μὴ τυγχάνον τῆς δεούσης προστασίας παρήκμασε καὶ ὁριστικῶς ἐξέλιπεν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐξηκολούθει ὑφιστάμενον καὶ εὐδοκιμοῦν, τὸ ἐξ αὐτοῦ εὐεργέτημα θὰ ἦτο πάντοτε μονομερές, διότι τὸ θέατρον δὲν ἠδύνατο νὰ λειτουργῇ εἰμὴ κατὰ τὸν χειμῶνα, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης πρὸ πάντων κατὰ τὸ θέρος ἔχουσιν ἀνάγκην ψυχαγωγίας Τὸν χειμῶνα ὁ πληθυσμὸς εἶνε συγκεντρωμένος, προσεπαυξάνεται δὲ διὰ τῆς ἀθρόας ἐλεύσεως τῆς μαθητιώσης νεολαίας, ἥτις προσθέτει σφρῖγος καὶ θορυβώδη φαιδρότητα εἰς τὸν βίον· τὸν χειμῶνα δρᾷ ἡ πολιτικὴ καὶ παρέχει ἀφορμὰς ἀσχολίας· τὸν χειμῶνα οἱ χοροί, αἱ ἑσπερίδες, αἱ κατ' οἶκον ὁμηγύρεις εἰς τὰ καφενεῖα καὶ τὰς λέσχας καὶ τὰ λοιπὰ κέντρα συναθροίσεως παρέχουσι στάδιον πρὸς τὴν ἐν εὐθυμίᾳ καταλάλωσιν ἀρκετῶν ὡρῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ θέρος ὁ πληθυσμὸς ἀραιοῦται, ἡ πολιτικὴ σιγᾷ, ἡ κοινωνικὴ κίνησις ἀπονεκροῦται, οἱ δ' ἀπομένοντες καταναγκαστικῶς ἐν τῇ πόλει, στερούμενοι περιπάτων εὐσκίων καὶ καταφυγίων δροσερῶν, ὑφίστανται τὸ μαρτύριον τοῦ καύσωνος, τοῦ ἀνηλεῶς μαστίζοντος τὴν κακῶς ἀρχῆθεν ῥυμοτομηθεῖσαν πόλιν, μετὰ τῶν παρομαρτούντων δεινῶν τῆς κόνεως καὶ τῆς τελευταῖον προστεθείσης λειψυδρίας. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ θέρος τὴν ἡμέραν ἡ ζωὴ φαίνεται ἐκλιποῦσα ὅσον ἡ ἡμέρα προχωρεῖ, τόσον εἰς τὰς πεπυρακτωμένας ὁδοὺς οἱ διαβάται εἰσὶν εὐαριθμότεροι· νομίζει τις ὅτι ὁλόκληρος ἡ πόλις εἶνε βεβυθισμένη εἰς τὴν siesta,

ὡς τὴν λέγουν οἱ Ἱσπανοί, τὸν τρυφηλὸν δηλαδὴ μεταμεσημβρινὸν ὕπνον. Ἀλλ' ἅμα ὡς ὁ ἥλιος δύσῃ ἅμα ὡς εἰς τὸ γλυκὺ στερέωμα, τοῦ ὁποίου ἡ πυρατεταμένη αἰθριότης κατατάντᾳ ἀπελπιστική, προβάλῃ δειλῶς ἓν ἄστρον, ὡς πρόσκοπος ὃν ἀποστέλλει ἡ νὺξ διὰ νὰ ἴδῃ ἂν ἀπεχώρησεν ἐντελῶς ἡ ἡμέρα, τότε τὸ ἔγκλειστον καὶ ἀσφυκτιῶν πλῆθος ἐξορμᾷ κατὰ χειμάρρους καὶ συρρέει εἰς τὰς πλατείας καὶ τ' ἀναπεπταμένα μέρη ὅπως ἀνακουφισθῇ ἀναπνέον δροσερὸν ὁπωσοῦν ἀέρα. Καὶ ἐπειδὴ ὁ δροσερὸς ἀὴρ μόνος δὲν ἀρκεῖ πάντοτε πρὸς ψυχαγωγίαν, ἀπῃτεῖτο δὲ καὶ ποιά τις ἀπόλαυσις πνευματικωτέρα, ἐφευρέθησαν τὰ ὑπαίθρια θέατρα.

Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη δὲν εἶνε νέα· εἰς τὰς χώρας τῆς Ἑσπερίας τὰς ἐχούσας κλῖμα ἀνάλογον πρὸς τὸ ἰδικόν μας, ἐν αἷς τὸ θέατρον κατέστη ἀνάγκη ἀπαραίτητος, τὰ ὑπαίθρια θέατρα ἔκπαλαι λειτουργοῦσιν. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει μας ἡ κατὰ καιροὺς ἐμφάνισις θεατρικῶν θιάσων δρώντων ἐν ὑπαίθρῳ τὴν ἑσπέραν καὶ ἄλλων παρεμφερῶν θεαμάτων δεν ἦτό τι ὅλως σπάνιον. Θιασός τις σχοινοβατῶν ἐνίοτε ἐκλέγων πρὸς ἐπίδειξιν τῶν ἀκροβατικῶν αὐτοῦ ἄθλων καὶ τῆς ἱπποδαμαστικῆς του ἱκανότητος τετειχισμένον τι οἰκόπεδον ἢ ὁμὰς φεσιοφόρων καὶ τουρκοφώνων Ἀνατολιτῶν μετ' ὀρχήστρας ἐκ σαντουρίων καὶ κοπιτσῶν καὶ λαγούτων καὶ ἄλλων παραδόξων τὸ σχῆμα καὶ τὸ ὄνομα ὀργάνων καὶ μὲ καμμίαν ἀνέαν Ἀρμενοπούλαν, ἡ ὁποῖα τραγῳδεῖ ἑλληνιστί, ἀρμενιστὶ καὶ ὀθωμανιστὶ»—διότι τοιαύτη ἦτο ἡ φρασεολογία τῶν προγραμμάτων του—ἐγκαθιδρύετο ἐπὶ προχείρου σκηνῆς εἰς ἑξοχικόν τι καφενεῖον παρὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα, ἢ παρὰ τὸν Βοτανικὸν κῆπον, ἢ παρὰ τοὺς Στύλους, καὶ οἱ εὐδαίμονες κάτοικοι τοῦ ἄστεως ηὐτύχουν νὰ διέλθωσι τὴν ἑσπέραν των ὀλιγώτερον τοῦ συνήθους μονοτόνως. Εἰς ἐποχὰς παλαιοτέρας τὴν ψυχαγωγίαν συνοικιῶν τινων ἀνελάμβανεν ὁ Καραγκιόζης, μετὰ τοῦ ἀχωρίστου αὐτοῦ συντρόφου Χατζῆ-Ἀϊβάτη, πηγνύοντες τὴν πενιχρὰν σκηνήν των εἰς τὸν κῆπον καφενείου τινός. Ὁ Καραγκιόζης, ὅστις εἶνε ὁ πρόδρομος τοῦ Περικλῆ, ἀλλὰ δὲν ἔχει καμμία μετ' αὐτοῦ συγγένειαν διότι ὁ τελευταῖος οὗτος εἶνε κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονος τοῦ νεαπολίτου Πουλτσινέλλα, ἐγκλιματισθεὶς πρὸ ὀλίγων μόνον ἐτῶν ὑπό τινος πλάνητος ἐκ Κερκύρας θεατρώνου, ἦτο κληροδότημα τῆς ὀθωμανικῆς δυναστείας, ἅτε ὢν τὸ κύριον πρόσωπον τοῦ δημώδους τουρκικοῦ θεάτρου, καὶ περ δὲ μὴ στερούμενος εὐφυΐας καὶ ἑτοιμότητος διέσωζε καὶ μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς ἐθνικότητός του ὅλην τὴν βαναυσότητα καὶ τὴν ἀνηθικότητα τῆς καταγωγῆς του. Αἱ εὐφυολογίαι του ἦσαν συνήθως χονδραὶ καὶ ἀγροῖκοι, τὸ θέμα δὲ τῆς παραστάσεως ἐξικνεῖτο πολλάκις μέχρι τοῦ ἐσχάτου ὁρίου τοῦ ἀσέμνου. Καὶ ἐν τούτοις ἡ κοινωνία ἐκείνη ἡ ἄξεστος καὶ ἀπαιδαγώγητος ἐθέλγετο ἐν τῇ ἀπειροκαλίᾳ της ἐκ τῶν τοιούτων θεαμάτων, ἅτινα ἰδιαιτέρως ἕτερπον τοὺς προοῦχοντας τότε ὀρεπιβίους πρὶν ἄνδρας τῆς Ἐπανάστασεως. Οὗτοι καὶ ἀφοῦ ἐτιμήθησαν διὰ βαθμῶν καὶ περιωπῆς ἀναλόγου πρὸς τὸ πολεμικὸν αὐτῶν κλέος, διετήρουν ἔν τε τῇ συμπεριφορᾷ καὶ ταῖς ἕξεσι τοῦ βίου τὴν ἁπλοϊκότητα καὶ τὴν τραχύτητα, ἣν ἀπέκτησαν διηνεκῶς βιοῦντες ἐν ταῖς στρατοπέδοις, ἥκιστα συμμορφούμενοι πρὸς τὴν ἁβρότητα τῶν ἐξευγενισμένων ἠθῶν καὶ δυσχεραίνοντες μάλιστα ἐπὶ τῇ ἐπικρατήσει αὐτῶν. Περὶ ἑνὸς τούτων, ἐπισήμου ὁπλαρχηγοῦ τῆς Στερεᾶς, διηγοῦνται ὅτι εἰσελθών ποτε μετὰ τῆς πολυαρίθμου συνοδίας του ἐξ ἐνόπλων πελληκαρίων εἰς τὸ ταπεινὸν θεατρίδιον ἑνὸς Καραγκιόζη, διέταξεν ὑπεροπτικῶς καὶ ὅλως ἀδιαφορῶν πρὸς τὸ αὐτόθι ἠθροισμένον δημόσιον νὰ διακοπῇ ἡ ἀρξαμένη παράστασις καὶ ν' ἀρχίσῃ ἑτέρα τῆς ἀρεσκείας του. Πτήσσων ὁ ταλαίπωρος θιασάρχης ἐξετέλεσε τὴν διαταγήν, διεξήγαγε τὴν παραγγελθεῖσαν παράστασιν, μίαν τῶν αἰσχροτάτων τοῦ δραματολογίου του, ὁ δὲ στρατηγὸς ἀφοῦ ἐθέλχθη ἐκ τῶν ἀνυποφόρων βωμολοχιῶν αὐτῆς, ἀπῆλθε μετὰ τῶν ἀκολούθων του μεθ' ἡγεμονικῆς ἐλευθεριότητος ἀμείψας τὸν πειθηνίως ὑποκύψαντα εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν του θεατρώνην. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Καραγκιόζης· ἀλλ' ὅπως σχηματίσωσιν οἱ ἀναγνῶσται ἐντελεστέραν ὁπωσοῦν ἰδέαν περὶ τοῦ εἴδους τῶν θεαμάτων αὐτῶν, παραθέτω τὴν περιγραφὴν μιᾶς παραστάσεως, εἰλημμένην ἐξ ἑνὸς φύλλου τῆς *Φήμης* τοῦ 1852, ἐφημερίδος παρακολουθούσης τότε ἐπιμελέστερον τῶν ἄλλων τὴν κοινωνικὴν κίνησιν. Ἰδοὺ ἐπὶ λέξει ἡ περιγραφή:

«Κατὰ τὴν συνοικίαν Πλάκας ἐσυστήθη ἀνατολικὸν θέατρον, ἐξοδεύων δέ τις δέκα μόνον λεπτά, πέντε δηλαδὴ διὰ τὴν εἴσοδον καὶ πέντε δι' ἕνα ναργιλέν, δύναται νὰ διασκεδάσῃ τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας, ἐξακολουθῶν νὰ γελᾷ ἀκαταπαύστως καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα.

«Κατὰ τὴν τελευταίαν παράστασιν ἑωρτάσθησαν οἱ γάμοι τοῦ Καραγκιόζη, ὅστις, κατὰ τὴν φράσιν του, ἐπροθυμοποιήθη νὰ προσκαλέσῃ διαφόρους ἀπὸ Δύσιν καὶ Ἀνατολήν, Ἄρκτον καὶ Μεσημβρίαν καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ Δωδεκάνησα. Ἐκεῖ λοιπὸν ἔβλεπέ τις διαφόρων εἰδῶν ἀνθρώπους μὲ ποικίλας ἐνδυμασίας, οἷον Καβούκια, Σκρίκια, Καλπάκια, Σερβέτες, Σκούφιαις, Φέσια, Μπονέταις, Πιπεριαῖς, Καπέλλα, Κασκέτα, καὶ κατὰ συνέπειαν Τσουμπέδες, Μπινίσια, Τσακτσίρια, Μπουρνούζια, Ἀντεριά, Ζιπού-

νια, Καββάδια, Γούναις, Πουτούρια, Σαλβάρια, Γιαμπουρλούκια, Καππότα, Σουρτοῦκα, Μαντέλα, Ράσα κλπ. Ὁ ἴδιος Καραγκιόζης μὲ λαχούρι σάλι εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ φέρων τὴν ἐπίσημον στολὴν (in Fustibus) ὑπεδέχετο τοὺς προσκεκλημένους, ἐπαναλαμβάνων συχνά: «εἰπειδὴ καὶ εἰς γάμον ἐκλήθης, μὴ τσάτρα-πάτρα!» Ὁ Ναστραδὶν Χόντζας καβαλικευμένος εἰς καμήλαν ἱσταμένην μεταξὺ τεσσάρων μιναρέδων καὶ περιστοιχισμένος ἀπὸ δώδεκα Δερβισιδες ἦτο ἐπιφορτισμένος τὴν θρησκευτικὴν τελετήν. Κουμπάρος δὲ ἦτο ὁ Χατζῆ Ἀπτουραμάνης φέρων ἐπισημοτέραν τοῦ Καραγκιόζη στολὴν καὶ κουμπαρατζίδικον καβοῦκι.

«Εἰς τὸ ἑπόμενον φύλλον μας θέλομεν διαλάβει τὰ καθέκαστα τοῦ γάμου καὶ τὸ δοθὲν ὑποθετικὸν γεῦμα, ὅπου ὁ Καραγκιόζης ἔλεγεν εἰς τοὺς ζητοῦντας φαγητά: «Κατάπινε!» καὶ ἀκολούθως ὁ Χατζῆ Ἀϊβάτης ἀνέπτυξε τὸ ζήτημα ἀποδείξας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας ὅτι τὰ πάντα κατορθοῦνται διὰ τῶν ἰδεῶν. Διαρκούσης τῆς τελετῆς ὁ Κουτζουτζοὺκ Ἄντριας ἀνεψιὸς τοῦ Καραγκιόζη, ἐπαιζε τὸ Κουμουζουλουπὲ Μασκαρατζὶκ μὲ τὸ κύμβαλον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διαπασῶν μακὰμ ἀτζιρὲμ εἰς ἦχον πρωτόβαρον, κατὰ τὸν Κουτουζέλην, ἐξομοιούμενον μὲ τὴν διῳδίαν (duetto) τῆς Νόρμας.» Τῇ ἀληθείᾳ ἀπορεῖ τι νὰ θαυμάσῃ τις περισσότερον εἰς ταῦτα, τὸ εὐτελὲς τοῦ τιμήματος ἢ τὴν ἀφελῆ ὀλιγάρκειαν τοῦ συρρέοντος καὶ τερπομένου εἰς τὰ τοιαῦτα θεάματα δημοσίου!

Κυρίως ὅμως, παρεκτὸς τῶν μεμονωμένων τούτων ἀποπειρῶν, ἡ γένεσις καὶ ἡ διαρρύθμισις τοῦ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος καὶ ἡ συστηματοποίησις τῶν θερινῶν ὑπαιθρίων θεάτρων ἐγένετο ἀπὸ τοῦ 1871 καὶ ἐντεῦθεν. Ἀπόπειρά τις ἀνεγέρσεως σχετικῶς μονίμου παραπήγματος δια θερινὸν θέατρον ἐγένετο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν περὶ τὴν πλατεῖαν τῆς Ὁμονοίας, καὶ ἀπὸ τῆς προχείρου ἐκείνης σκηνῆς δύο ἢ τρεῖς ἀοιδοί, ναυάγια θιάσων διασκορπισθέντα, μὴ προστατευόμενα ἀκόμη τότε ὑπὸ τῆς ὀψίας πατρικῆς μερίμνης τοῦ κ. Κρίσπη ἔψαλλον πεποιθότες ἐπὶ τὴν φιλάνθρωπον τοῦ κοινοῦ συγκατάβασιν τεμάχια διαφόρων ἰταλικῶν μελοδραμάτων. Ἀλλ' ἡ συγκέντρωσις ἔμελλε νὰ γείνῃ περὶ τὸν εὐρὺν καὶ εὐάερον χῶρον τῶν Παρτιλισσίων, ὅπου τὸ πλῆθος προθυμότερον ἐνεφιλοχώρει, ὡς πρῶτον κύτταρον δὲ τῆς νέας πλάσεως ἐχρησίμευσε τὸ Ἄντρον τῶν Νυμφῶν. Τὸ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀρδητοῦ χλοερὸν αὐτὸ ἐρημικὸν καφενεῖον, εἰς ὃ ἀπέδωκαν ρωμαντικὴν ἐπισημότητα οἱ γλαφυροὶ καὶ περιπαθεῖς στίχοι τοῦ κ. Ἀχιλλέως Παράσχου, εἰμαρτο ν' ἀποκτήσῃ καὶ ἑτέραν πολλῷ θορυβωδεστέραν φήμην κατόπιν, γενόμενον τὸ κέντρον πολυταράχου νυκτερινῆς τύρβης. Αὐτόθι εὗρον φιλοξενίαν αἱ Τοῦμπλαι, βημίδες ἀοιδοὶ καὶ μουσικαί, ἀποκληθείσης οὕτως ἐκ τῆς ἐπῳδοῦ: *Τούμπλα, τούμπλα, λὰ λὰ ρά!* ἣν συχνάκις ἐπανελάμβανε μία ἐξ αὐτῶν τὸ παρωνύμιον αὐτὸ τόσον καλῶς ἐφηρμόσθη, ὥστε παρέμεινε καὶ ὡς ὄνομα προσηγορικόν, *Τοῦμπλαι* δὲ κοινῶς ἐκαλοῦντο ὕστερον εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ περιπλανώμεναι ξέναι ἀοιδοὶ τῶν ᾠδικῶν καφενείων. Ἡ ἐμφάνισις τῶν *Τουμπλῶν* πολλὴν ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν εἰς τὸ ἄπειρον ἀκόμη τότε κοινόν, θερμόταται δὲ ἦσαν αἱ πρὸς αὐτὰς ἐκδηλώσεις τῶν ἐρωτολήπτων, οὓς μετ' εὐστόχου κυριολεξίας τὸ κοινὸν ἀπεκάλει *θύματα*, καὶ μάλιστά τινων ὧν αἱ λευκάζουσαι τρίχες, μεθ' ὅλην τὴν συνηγορίαν τοῦ Ἀνακρέοντος, ἀναρμόστως εἶχον πρὸς τοῦ αἰσθήματος αὐτῶν τὴν ζέσιν. Τὴν ἀπήχησιν τῶν ἐλαφρῶν αὐτῶν κοινωνικῶν σκανδάλων δύναται ν' ἀνεύρῃ ὁ βουλόμενος διατρέχων τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς· ἀλλὰ τὸ χαρακτηριστικώτερον καὶ τὸ παρέχον ἰδέαν σαφῆ τῆς δικφορᾶς τῶν καιρῶν καὶ τῶν ἠθῶν εἶνε ὅτι αἱ ἀρχαὶ ὑπ' ὄψιν ἔχουσαι φαίνεται τὸ σχετικῶς τότε πρόσφατον θλιβερὸν ἐπεισόδιον τῆς ἁρπαγῆς μιᾶς τῶν ἁμαζόνων τοῦ θιάσου Σουλιέ, ὅτε ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀκριβὰ ἐπλήρωσε δι' ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ζημίας τὰς λίαν παραβόλους ἐρωτικὰς ὁρμὰς ὀλίγων ὑπηκόων της, ἔκρινον καλὸν νὰ συνοδεύωσιν διὰ κουστωδίας πεζῶν καὶ ἱππέων τὰς εὐειδεῖς ἀοιδούς, ὅτε τὴν νύκτα ἐπέστρεφον ἀπὸ τοῦ θεάτρου εἰς τὸ κατάλυμά των. Ἔπειτα κατὰ τὸ 1873 ἀνηγέρθησαν τὰ θερινὰ θέατρα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ τῶν Ἰλισσίδων Μουσῶν, τὸ μὲν ἀντικρύ, τὸ δὲ παραπλεύρως τοῦ Ἄντρου. Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐκυριάρχησε τὸ ἰταλικὸν μελόδραμα ὑπὸ πλήρων ὅμως καὶ μάλιστα διπλῶν καὶ τριπλῶν ἂν οὐχὶ ἀνεπιλήπτων τὴν ἀξίαν θιάσων ἐκτελούμενον, ὁσάκις δὲ περιφέρομαι ἀνὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα, δι' ὧν τώρα διέρχεται ἡ λεωφόρος Ὄλγας, ἐν τῷ μέσῳ τῆς τύρβης τοῦ ἐορτασίμου περιπάτου ἀναπολῶ τὴν παρελθοῦσαν εὐκλειαν τῶν ἐκεῖ διεσπαρμένων θεάτρων, τινῶν ἐκ τῶν ὁποίων σώζεται ἀκόμη χαίνων ὁ σκελετὸς τῆς σκηνῆς ὡς σκάφος ναυαγήσαντος πλοίου καὶ ραγδαῖαι ἐπέρχονται εἰς τὸν νοῦν μου αἱ ἀναμνήσεις, ὧν τινας παροδικῶς διηγήθην ἀλλαχοῦ.

Μεταξὺ τοῦ *Ἀπόλλωνος* καὶ τῶν *Ἰλισσίδων Μουσῶν* ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς ζωηρὰ ἀνταγωνισμοῦ ἁμιλλα· ἀνεβιβάζετο ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ ἑνὸς ἡ *Τραβιάτα*; ἀμέσως τὴν ἄλλην ἑσπέραν ἡ *Τραβιάτα* ἀνεβιβάζετο ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ ἑτέρου· ἔβλεπε τὸ ἓν ὅτι ἡ *Λίνδα* ἠὐδοκίμει εἰς τὸ ἀντικρυνόν; ἀμέσως καὶ ἐκεῖνο

ἀνήγγειλε διὰ μεγάλων προγραμμάτων τὴν *Λίνδαν*. Οὕτω αἱ δύο Τραβιάται διηγωνίζοντο διὰ λαρυγγισμῶν εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἡ ἀνηλεὴς φθίσις ἐθέριζε καὶ τὰς δύο καθ' ἑκάστην ἑσπέραν σχεδὸν ταυτοχρόνως ἢ εἰς τόσον ὀλίγην διαφορὰν χρόνου, ὥστε οἱ θεαταὶ ἐξερχόμενοι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς θεάτρου, ἔνθα παρέστησαν εἰς τὸν σπαρακτικὸν θάνατον τῆς μιᾶς, εἰσερχόμενοι καὶ εἰς τὸ ἕτερον, ὑφίσταντο διπλοῦν τὸ μαρτύριον παριστάμενοι καὶ εἰς τὴν ἀγωνίαν τῆς ἄλλης. Καὶ τοῦτο προήρχετο κυρίως ἕνεκα τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης τοῦ Κωστῆ, τοῦ ἁπλοϊκοῦ καφεπώλου ὅστις ipso jure μετεμορφώθη εἰς θεατρώνην τῶν Ἰλισσίδων Μουσῶν καὶ ὅστις ἀπήτει ν' ἀναβιβάζωνται ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου του τὰ εὐδοκιμοῦντα εἰς τὸ ἀντίζηλον θέατρον μελοδράματα ἄνευ δοκιμῆς καί, τὸ περιεργότερον, ἄνευ τῶν μουσικῶν χειρογράφων ἐνίοτε! Καὶ τὰ παρατράγῳδα δὲν ἔλειπον ὁτὲ ὁ μὲν Κωστῆς γοερῶς θρηνῶν διὰ τὴν ἀποτυχίαν του ἐπετίθετο διὰ γρόνθων κατὰ τῶν ζητούντων τὴν ἀμοιβήν των ἀοιδῶν· ὁτὲ δὲ τὸ θέατρον ἀνεστατοῦτο, διότι μία λυχνία πετρελαίου κατέπιπτε καὶ μετέδιδε τὸ πῦρ εἰς τὸ . . . ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ τύμπανον, τὸ δὲ κοινὸν παρίστατο ἔκπληκτον εἰς τὴν φανταστικὴν ταύτην πυρπόλησιν· ἄλλοτε πάλιν ἐνῷ ἤρχιζεν ἡ παράστασις ἔλειπεν αἴφνης εἰς τῶν κυριωτέρων ἠθοποιῶν. Συνέβη μάλιστα μίαν φορὰν ἐν τῇ β'. πράξει τῆς *Λουκίας* νὰ λείψῃ ὁ παρὰ πάντων τῶν ἐν τῇ σκηνῇ καὶ τῇ πλατείᾳ ἀναμενόμενος νυμφίος. Ἕνεκα τούτου οἱ γάμοι τῆς ἀτυχοῦς μνηστῆς τοῦ Λαμερμοὺρ ἐκινδύνευον νὰ ματαιωθῶσι καὶ πάντες διετέλουν ἐν ἀμηχανίᾳ, ὅτε ἀπεσόβησε τὸν κίνδυνον τὸ θάρρος γηραιοῦ τινος μέλους τοῦ χοροῦ προβάντος τολμηρῶς εἰς τὸ μέσον καὶ ἀναπληρώσαντος τὸν ἀπουσιάζοντα γαμβρόν! Αἱ ἀνωμαλίαι αὗται ἐξετείνοντο καὶ μέχρι τῶν προγραμμάτων, εἰς ἃ μετεφράζετο τὸ γνωστὸν μελόδραμα τοῦ Δονιζέττη Elixir d'amore διὰ τοῦ: *Ἀλεξιβρόχιον τοῦ Ἔρωτος*(!) καὶ εἰς ἃ ἐσημειοῦτο ὅτι ὁ βαρύτονος ὑποκριθήσεται τὸν ὀθωμανὸν Ἀβδουλλάχ, διότι εἶχον παραμείνει εἰς τὸ πρόγραμμα ἀναλλοίωτα τὰ πρόσσωπα καὶ ἡ διανομὴ τῶν μερῶν τῆς παραστάσεως τῆς προηγουμένης ἑσπέρας. Οἱ θαμισταὶ τῶν θεάτρων αὐτῶν θὰ ἐνθυμῶνται ἀκόμη βεβαίως πάντα ταῦτα τὰ ποικίλα ἐπεισόδια καὶ δὲν θὰ λησμονῶσι μεταξὺ ὅλων καὶ τὸν κύνα Ἑρνάνην, ἀποκληθέντα οὕτω ἕνεκα τῆς ἐκτάκτου φιλομουσίας του, διότι εἰσερχόμενος εἰς τὸ θέατρον ἄνευ, ἐννοεῖται, πληρωμῆς εἰσόδου, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ κυρίου του καὶ εἴτε εὑρίσκων εἴτε μὴ εὑρίσκων αὐτόν, ἀνήρχετο εἰς ἓν τῶν θρανίων καὶ παρέμενε προσεκτικῶς ἀκροώμενος τὸ μελόδραμα μέχρι τοῦ τελευταίου ἤχου. Καὶ θὰ ἐνθυμῶντκι ἀκόμη τὴν ἀγανάκτησιν, ἣν ἠσθάνετο τὸ φιλόμουσον κοινὸν τοῦ *Ἀπόλλωνος* ὅτε κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παθητικωτέρας μελῳδίας ἀντήχουν ἐξαίφνης πιστολισμοὶ καὶ ὁρμαγδὸς καὶ πάταγος καταχθόνιος χειροκροτημάτων ἐμμανῶν καὶ ῥάβδων κρουομένων ἐπὶ τῆς τραπέζης, προερχόμενος ἐκ τοῦ γειτονικοῦ *Ἄντρου τῶν Νυμφῶν*, ὅπερ ἐφαίνετο μεταβαλλόμενον καθ' ἑκάστην ἑσπέραν εἰς Ἄντρον Κυπλώπων.

Χαραλαμπης Αννινος

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΑΙ ΧΕΙΡΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΕΙΡΟΚΤΙΑ

Ὅσον παράδοξον καὶ ἂν φανῇ ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἰς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος *ὑγιεινολόγους*, οἱ ὁποῖοι οὐδὲ μνείας κἂν ἁπλῆς ἀξιοῦσιν αὐτὸ ἐν ταῖς μακραῖς αὐτῶν περὶ ὑγιεινῆς συγγραφαῖς, ἔχει ἐν τούτοις καὶ τοῦτο τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ χρῆζει τῆς ἡμετέρας προσοχῆς ὅσον καὶ τὸ περὶ λαιμοῦ καὶ λαιμοδετῶν ζήτημα, περὶ οὗ ἐσχάτως ἐγράφησαν ἐν τῇ «Ἑστίᾳ» ὀλίγαι τινὲς σημειώσεις.

Καὶ δὲν γνωρίζομεν ἡμεῖς πρῶτοι, ὅτι αἱ χεῖρες, διὰ νὰ διατηρηθῶσιν εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ νὰ δύνανται νὰ ἐκτελῶσιν εὐσυνειδήτως τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα των καθήκοντα, ἔχουν ἀνάγκην πολλῶν περιποιήσεων καὶ ἀδιακόπων περιθάλψεων, διότι καὶ οἱ προπάτορες ἡμῶν καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐγνώριζον τοῦτο.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι τώρα ἀκριβῶς ποῦ τῆς Πεντατεύχου τοῦ Μωϋσέως ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ἡ χρῆσις τῶν χειροκτίων παρὰ ταῖς φλογεραῖς κόραις τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραήλ, αἱ ὁποῖαι ἐν ᾧ ἐφύλασσον καὶ ἐπότιζον τὰ πρόβατα τοῦ θείου καὶ τὰς ἀγελάδας τοῦ πατρός των, ἐφρόντιζεν συχρόνως καὶ περὶ τῆς ἁβρότητος τοῦ δέρματος τῶν χειρῶν των, ὅσον καὶ αἱ μᾶλλον φιλάρεσκοι δεσποινίδες τῆς σημερινῆς κοινωνίας.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ θεσπέσιος Ὅμηρος φαίνεται μὴ ἀγνοῶν τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν χρῆσιν τῶν χειροκτίων ἢ χειροθηκῶν, οὐχὶ βεβαίως τοιούτων, οἷα κατὰ μυριάδας μᾶς τὰ στέλλει ἡ Εὐρώπη, διότι ἔν τινι χωρίῳ τῆς Ὀδυσσείας, τὸ ὁποῖον ἀφίνω εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν περιέργειαν καὶ τὴν ὄρεξιν νὰ τὸ εὕρωσιν, ἀναφέρει ὅτι ἐφόρει τοιαῦτα καὶ ὁ γέρων Λαέρτης.

Περὶ τῶν Περσῶν, παρ' ὧν πολλὰ πράγματα ἐδανείσθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος, οἱ Ἕλληνες, μᾶς λέγει ὁ Ξενο-

φῶν, ὅτι τοὺς εἶδε πολλάκις φοροῦντας χειρίδας, ἤτοι χειροθήκας, δὲν ἐπιτρέπεται δ' εἰς ἡμᾶς ν' ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Βυζαντινοί, οἱ καθ' ὅλα τἆλλα μιμηθέντες τοὺς Ἀνατολίτας, ἐξήρεσκν τὰ χειρόκτια.

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα πρώτην φορὰν τῷ 815, νομίζω, ἀναφέρεται ἐπισήμως ἡ χρῆσις τῶν χειροκτίων, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς χρονικοῖς μοναστηρίου τινός ..... Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ κατηγορηθῶμεν ὅτι, λησμονήσαντες τὸν σκοπὸν τῶν γραμμῶν τούτων, ἐγράψαμεν ἱστορίαν ἀντὶ ὑγιεινῆς τῶν χειροκτιων, παραπέμπομεν τὸν περίεργον ἀναγνώστην εἰς τὰ μοναστηριακὰ καὶ περὶ ἱπποτισμοῦ συγγράμματα τῆς Δύσεως καὶ περιοριζόμεθα μόνον εἰς τὸ νὰ ἐξετάσωμεν ἐν συντόμῳ, ἂν ἡ χρῆσις τῶν σημερινῶν χειροκτίων εἶνε βλαβερὰ ἢ ὄχι.

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶνε δύσκολος ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις· διότι ἐὰν θέλωμεν νὰ συμμορφωθῶμεν κατὰ λέξιν πρὸς τὰ παραγγέλματα τῆς ὑγιεινῆς, ἡ ὁποία μᾶς λέγει ὅτι πᾶν φόρεμα, ἢ κάλυμμα καὶ εἴ τι ἄλλο ξένον ἀντικείμενον, ἐμποδίζον διαρκῶς ἢ προσωρινῶς τὴν ἐλευθέραν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος εἴς τι μέλος τοῦ σώματός μας, εἶνε βλαβερόν, τότε ἔπρεπε νὰ ῥίψωμεν τοὺς πίλους ἡμῶν εἰς τὸν ἀέρα, νὰ ἐκβάλωμεν τὰ ὑποδήματά μας καὶ τὰ περιπόδια καὶ ἀπεκδυόμενοι τὸν νέον ἄνθρωπον νὰ *ἐνδυθῶμεν τὸν παλαιόν*. Τοῦτο ὅμως θὰ προσέκρουεν ὄχι μόνον κατὰ τῶν νόμων τῆς σεμνοπρεπείας καὶ κατὰ τῆς ὑπάρξεως τόσων ραπτῶν, ὑποδηματοποιῶν, πιλοποιῶν καὶ ἄλλων ἐργοστασιαρχῶν, ἀλλὰ θὰ ἐξέθετεν εἰς κίνδυνον προφανῆ καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν μας, τὴν ὁποίαν ὁ πολιτισμὸς κατορθώνει μὲ ἄλλους τρόπους νὰ μηκύνῃ.

Ἀφίνομεν λοιπὸν τὰ συνειθισμένα μας ἐνδύματα εἰς τὸν τόπον των καὶ ἐρευνῶμεν μὴ καὶ ἡ συνήθεια τοῦ νὰ μὴ φορῶμεν πάντοτε χειρόκτια εἶνε πρόληψις, ἀπαφάλλακτα ὅπως εἶνε πρόληψις καὶ ἡ συνήθεια τοῦ νὰ κοιμώμεθα μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλότερα τοῦ λοιποῦ σώματος, ἐν ᾧ καθὼς ἀπέδειξε πρὸ δύο ἐτῶν εἷς ἐλβετὸς φυσιολόγος, θὰ ἐξυπηρετοῦμεν πολὺ καλλίτερα τὴν ὑγιείαν μας, ἐὰν ἐκοιμώμεθα μὲ προσκεφάλαιον ὑπὸ τοὺς πόδας!

Πολλὰ τέλος πάντων ὑπάρχουν τὰ ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς χρήσεως τῶν χειροκτίων, ἀλλ' ἡμεῖς ἀποφεύγοντες τὰς μακρηγορίας καὶ θέλοντες ὅσῳ τὸ δυνατὸν τάχιον νὰ φθασωμεν εἰς τὸ τέρμα τῶν γραμμῶν τούτων καὶ τῶν πόθων τοῦ ἀναγνώστου δίδομεν τὰς ἀκολούθους συνταγάς.

Αἱ κυρίαι, ὡς ἔχουσαι ἁβροτέραν τὴν ἐπιδερμίδα καὶ ἐπιθυμοῦσαι, φυσικῷ τῷ λόγῳ, νὰ διατηρήσωσι τὴν ἁπαλότητα καὶ τὴν χάριν αὐτῆς, δικαιοῦνται νὰ φορῶσι χειρόκτια ὁσάκις ἐξέρχωνται, θέρους καὶ χειμῶνος. Καὶ πάντες ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἔχουν καλὰς χεῖρας δύνανται νὰ φορῶσι χειρόκτια, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν πρέπει νὰ εἶνε στενόχωρα, διότι τὰ τοιαῦτα ἐμποδίζουν τὴν ἄδηλον διαπνοὴν καὶ καθίστανται πολὺ ὀχληρά.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν νὰ φοροῦν πάντοτε χειρόκτια καὶ οὗτοι εἶνε οἱ πάσχοντες τὴν λεγομένην *ὑπερίδρωσιν* τῶν χειρῶν. Διότι δύναταί τις νὰ κοσμῆται ὑπὸ τῶν μεγαλητέρων φυσικῶν καὶ ἐπικτήτων χαρισμάτων, ν' ἀγαπᾶται μέχρι λατρείας ὑπὸ φίλου ἢ φίλης—ἀλλὰ μία ὑγρὰ ἐκ τοῦ ἱδρῶτος χειραψία δύνατα νὰ κατασβέσῃ ἐν ἀκαρεῖ πᾶν αἴσθημα καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ ἀποστροφήν.

Συμβουλεύομεν λοιπὸν τοὺς νέους νὰ φορῶσι χειρόκτια, ὄχι μόνον διότι ταῦτα δύνανται πολλάκις ἐν κρισίμοις στιγμαῖς νὰ τοὺς σώσωσι, ἀλλὰ καὶ διότι εἰς αὐτὰ σχεδὸν μόνα καταφεύγουν καὶ οἱ ἰατροὶ ὡς μέσα θεραπευτικὰ τῆς λεγομένης *χειριδρώσεως*.

Αὐτὰ λοιπὸν εἶνε ὅσα εἴχομεν νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν χειροκτίων, περὶ δὲ τῆς περιποιήσεως τῶν χειρῶν σιωπῶμεν, διότι ἡ καλλιτέρα αὐτῶν θεραπεία εἶνε ἡ καθαριότης καὶ συνεχὴς *πλύσις*!

Ἐν Κωνσταντινουπόλει

Θ. Χ. Φλωρας.

ΚΗΦΙΣΣΙΑ

Πρόβαλ' ὁ ἥλιος ὑψηλὰ καὶ 'στὰ βουνὰ χρυσίζει'
Τὸν κάμπο τὸν ἀδρόσιστον ὁ Κηφισσὸς δροσίζει.
Βγαίνει κ' ἡ κόρη Κηφισσιά, νυφούλα ζηλεμμένη,
Καὶ τοῦ γλυκόλαλου νεροῦ κυρὰ καμαρωμένη.
'Στὴ ῥάχη της μεταξωτὰ μαῦρα μαλλιὰ μιὰ πῆχυ
Καὶ μέσ 'ς τὰ μαῦρά της μαλλιὰ πλεγμένο πολυτρίχι'
'Στὸ μαρμαρένιο της της λαιμὸ καμαρωτὰ κοχλίδια
Ποῦ τὴ στολίζουν πειὸ καλὰ παρ' ὅλα τὰ στολίδια.
Στέκεται καὶ κυττάζεται 'ς τὸν ποταμὸ ποῦ τρέχει
Καὶ μὲ λαχτάρα μυστικὴ τὰ πόδια της τῆς βρέχει:
«Ἄκουσε, γέρο Κηφισσέ, γυναῖκά σου θὰ γείνω!
Μὰ θέλω νάνε κι' ὤμορφο τὸ μέρος ποῦ θὰ μείνω.
Ἂν ἠμπορῇς τὸν τόπο αὐτὸ νὰ μοῦ τὸν ὠμορφήνῃς
Καὶ λούλουδα καὶ μυρωδιαῖς χιλιάδες νὰ μοῦ δίνῃς,
Κι' ἂν εἶσαι γέρος κι' ἄσχημος γιὰ ταῖρί μου σὲ παίρνω
Καὶ νύφη ἀκριβοθώρητη 'ς τὴν ἀγκαλιά σου γέρνω.»
Ὁ γέρος ξετρελλάθηκε· λαχανιασμένος τρέχει
Κι' οὐδὲ στιγμὴν ἀνάπαψιν ὁ δύστυχος δὲν ἔχει.
Φυτεύει πράσιναις μυρτιαῖς, τριανταφυλλιαῖς καὶ κρίνους
Καὶ ῥοδοδάφναις φουντωταῖς καὶ λυγαριαῖς καὶ σχίνους.
Κι' ὅταν πρασίνισε καλὰ τὸν ξηραμένο τόπο
Καὶ πληρωμὴ περίμενε γιὰ τὸν πολύ του κόπο,
Ἡ κόρ' ἡ πονηρόμυαλη τὸν γέρο τὸν ξεχνάει
Καὶ 'παίρνει νιὸ τραγουδιστὴ 'ς τὸ ζηλευτό της πλάϊ.

Κωνσταντινος Μανος.

ΜΟΣΧΟΒΟΛΟΥΣΕ ΤΟ ΧΑΡΤΙ

Μοσχοβολοῦσε τὸ χαρτὶ ποῦ μοῦφερνε γραμμένα
Τόσα καλὰ κι' ἀνέλπιστα μηνύματα,
Κι' ἀπ' τὰ δροσᾶτα χείλη σου κρυφά, κρυφὰ σταλμένα
Λόγια γλυκὰ καὶ πειὸ γλυκὰ φιλήματα.

Ὅταν ὁ ὕπνος σφάλισε τὰ μάτια μου, καὶ πάλι
Τὸ κοιμισμένο χέρι μου δὲν τἄφισε,
Κ' ἡ τόση του μοσχοβολιὰ χυτὴ 'ς τὸ προσκεφάλι
Τέτοιο ὄνειρο 'ς τὸν ὕπνο μου ζωγράφισε.

Εἶδα πῶς γύρῳ ὁλόγυρα μύρια ἄνθη εἶχαν φυτρώσῃ,
Κ' ἡ μαγεμμέναις εὐωδιαὶς πάνασανα
Φαρμάκι μ' ἐποτίσανε καὶ μ' εἴχανε γλυτώσῃ
Ἀπ' τῆς ζωῆς τοὺς πόνους καὶ τὰ βάσανα.

Γεωργιος Δροσινης.

Ο ΜΕΓΑΣ ΣΙΒΗΡΙΚΟΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ

Μετὰ τὸ κολοσσαῖον ἔργον τοῦ στρατηγοῦ Ἀνενκώφ, τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, ἡ Ρωσσία ἀπεφάσισε τὴν στρῶσιν ἑτέρου σιδηροδρόμου πολὺ πλέον γιγαντιαίου. Πρόκειται περὶ παμμεγίστης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἥτις διερχομένη διὰ τῆς Σιβηρίας θέλει ἀπολήξει εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν καὶ ἐν δεδεμένῃ στιγμῇ θέλει ἑνώσει τοὺς Κινεζικοὺς πρὸς τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς σιδηροδρόμους.

Ἵνα ἀντιληφθῇ τις καλῶς τὸ καταπληκτικὸν τοῦ ἔργου τούτου δέον νὰ ἐνθυμηθῇ, ὅτι ἡ Ῥωσσία εἶνε νῦν τὸ ἀχανέστερον κράτος τοῦ κόσμου κατέχουσα τὸ ἕκτον τῶν στερεῶν τῆς γῆς· ἡ δ' ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι ἴση πρὸς τὸ ἡμισυ τῆς σελήνης. Ὁ ἀναχωρῶν ἀπὸ τῶν πρὸς τὴν Γερμανίαν συνόρων αὐτῆς δέον νὰ διανύσῃ 6000 λεύγας ὅπως φθάσῃ εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ εἰρηνικοῦ ἀκτὰς τῆς Ρωσσίας. Ἡ διαφορὰ τοῦ χρόνου μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀποστάσεων τῆς ἀπεράντου ταύτης χώρας εἶναι περίπου δώδεκα ὡρῶν. Ἑπομένως ἐν Ρωσσίᾳ ὁ ἥλιος οὐδέποτε δύει· καθότι ὁπόταν ἐν Πολωνίᾳ εἶναι μεσονύκτιον ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ εἶναι μεσημβρία. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Σιβηρία εἶναι κατὰ ἐν τέταρτον πλέον ἐκτεταμενη τῆς Εὐρώπης, καὶ ἕνεκεν τοῦ ἐπιμήκους αὐτῆς σχήματος, ἡ ἀπόπτασις ἀπὸ Δισμῶν πρὸς Ἀνατολὰς εἶναι παμμεγίστη. Ὥστε τὸ ὑλικὸν μῆκος τοῦ σχεδιαζομένου σιδηροδρόμου ἀνέρχεται εἰς 6400 χιλιόμετρα, ὑπερτεροῦν κατὰ πολὺ τὰ τῶν Ἀμερικανικῶν σιδηροδρόμων, ὧν ὁ μακρότερος Βόρειος — Εἰρηνικὸς διατρέχει 6251 χιλιόμετρα.

Ὑπὸ ὀρεογραφικὴν ἔποψιν ἡ Σιβηρία δὲν θὰ παρουσιάσῃ πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν σχεδιαζομένην γραμμήν, ἀλλ' οἱ εὐρύτατοι ποταμοί, οἱ ῥέοντες ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, καὶ οὓς ἡ σιδηρα γραμμὴ θὰ διέλθῃ, θ' ἀπαιτήσωσι τὴν κατασκευὴν γεφυρῶν, ὧν ἡ δαπάνη θὰ εἶναι μεγάλη. Δι' ὃ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπεφασίσθη ἡ διάβασις τῶν ποταμῶν νὰ γίνηται ἐπὶ πλοίων, τὸν δὲ χειμῶνα ἐπὶ τοῦ πάγου· τὸ αὐτὸ θὰ ἀποφασισθῇ καὶ ἐπὶ τῆς λίμνης Βοϊκάλ.

Οἱ ποταμοί δι' ὧν θὰ διέλθῃ ἡ γραμμὴ εἶναι ὁ Τοβόλ, ὁ Ἰρτύσχ, ὁ Ὄβ, ὁ Τόμ, ὁ Γεννισεϊ καὶ ἕτερα παραποτάμια ἥττονος σημασίας.

Πέραν τῶν ποταμῶν τούτων ὑψοῦνται τὰ ὄρη Ἰαβλόνοϊ 1150 μέτρων. Καὶ αὐτῶν ὅμως ἡ διάβασις δὲν εἶνε δύσκολος, ἅτε τῆς λίμνης Βαϊκάλης εὑρισκομένης εἰς ὕψος 469 μέτρων. Ἐκ τῶν μηχανικῶν, ὡς πρὸς τὸ τέρμα τοῦ σιδηροδρόμου τούτου, οἱ μὲν ἀποκλίνουσιν ὑπὲρ τοῦ λιμένος Βλαδιβοστόκ, οἱ δὲ ὑπὲρ τῶν Λαζάρεφ ἐν Κορέᾳ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος θ' ἀρκεσθῶσιν εἰς τὴν κατασκευὴν τριῶν μεγάλων τμημάτων, ἀποτελούντων τὸ ἡμισυ τῆς ὅλης γραμμῆς, ἤτοι:

Ἀπὸ Τόμοκ εἰς Ἰρκούτσκ	1700 χιλιομ.
Ἀπὸ Οὐσσουρὶ εἰς Βλαδιβοστόκ	500 χιλιομ.
Ἀπὸ Ἰρκούτσκ εἰς Στρέλκη	1300 χιλιομ.

Ἐκ τῶν δυσχερειῶν, καθ' ὧν δέον ν' ἀντιπαλαίσωσιν οἱ ἀναλαβόντες τὴν γραμμήν, ἡ σπουδαιοτέρα ἀναμφιβόλως εἶναι ἡ κλιματολογικὴ κατάστασις τῶν ὀρέων Ἰαβλόνοϊ. Ἐπ' αὐτῶν τὸ ψυχος εἶνε δριμύτατον, ὁ δὲ χειμὼν πολλάκις παρατείνεται καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος. Κατὰ τοὺς πιθανωτέρους τέλος ὑπολογισμοὺς ἡ ὅλη τοῦ ἔργου δαπάνη θ' ἀνέλθῃ εἰς 500 ἑκατομμύρια ρουβλίων.

Σ.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

Εὔνοια ἀγορασθεῖσα ἐξουθενίζει τὸν λαμβάνοντα καὶ ἀτιμάζει τὸν δίδοντα.

—

Μικρὴ γυναῖκα μεγάλο φόρτωμα.

—

Ἡ γυναῖκα εἶνε κάτι τι μόνον ὅταν ὁ ἄνδρας δὲν εἶνε τίποτε.

—

Ὁ Ὀρφεὺς ἐζήτει τὴν Εὐρυδίκην ἐν Ἅδου· ὀλίγοι χηρεύσαντες θὰ ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ζητήσωσι τὰ μακαρίτιδας καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Παραδείσῳ.

—

Καλὴ μορφὴ εἶνε ἄφωνος σύστασις.

Ἡ κολακεία, ὡς τὸ κιβδηλον νόμισμα, ζημιοῖ τὸν λαμβάνοντα.

—

Οἱ μᾶλλον φιλοφρόνως φερόμενοι πρὸς τὰς γυναῖκας εἶνε οἱ ἧττον ἐκτιμῶντες αὐτάς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐκ τῆς «Ἐφημερίδος» ἐρανιζόμεθα τὰ ἑξῆς:

Ἐν ἐπιστολῇ προσώπου, εἰς στενοτάτας εὑρισκομένου σχέσεις πρός τε τὴν αὐλὴν τοῦ Βερολίνου καὶ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Γ', ἀναγινώσκομεν θερμοὺς ἐπαίνους περὶ τοῦ ἤθους τῆς μαθήσεως καὶ τῶν ψυχικῶν ἀρετῶν τῆς μελλονύμφου τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου. Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ πρὸς τοῖς ἄλλοις μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καὶ σπεύδομεν ν' ἀνακοινώσωμεν πρὸς μεγίστην χαρὰν τῶν παρ' ἡμῖν φιλολογούντων εἶνε ὅτι ἡ βασιλόπαις Σοφία γράφει ποιήματα οὐχὶ τῆς τυχούσης ἀξίας, ὡς ὁμολογοῦσι πάντες οἱ εὐτυχήσαντες νὰ ἀναγνώσωσί τινας ἐκ τῶν ποιήσεων αὐτῆς.

Ἡ ἐγκάρδιος ὑποδοχὴ ἧς ἔτυχεν ἐπ' ἐσχάτων ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας ἐν τῇ κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἐκδρομῇ της κατεγοήτευσεν αὐτήν· τοσοῦτον δὲ κατεθέλχθη ἐκ τῆς ἀφελοῦς προσηνείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ σπουδάσῃ τὴν νεοελληνικὴν κατὰ τὴν ἐν Κερκύρᾳ χειμερινὴν αὐτῆς διατριβὴν καὶ ἐκάλεσε πρὸς τοῦτο διδάσκαλον τὸν ἐν Κερκύρᾳ γυμνασιάρχην κ. Ρωμανόν.

Τὸ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενον φιλολογικὸν καὶ κοινωνικὸν φύλλον Ἑβδομὰς εἶχε πρό τινων μηνῶν προκηρύξῃ παράδοξον διαγώνισμα γνωμῶν. Ἑκάστη τούτων ἔπρεπε νὰ σταλῇ συνοδευομένη ὑπὸ μιᾶς δραχμῆς, ὅπως γείνῃ δεκτή, νὰ προτείνηται δὲ δι' αὐτῆς διαγώνισμα κατάλληλον διὰ τὴν προσεχῆ Ὀλυμπιακὴν Ἔκθεσιν. Ἐκείνη ἥτις θὰ ἐκρίνετο ὡς μᾶλλον ἁρμόζουσα θὰ ἀπετέλει τὸ διαγώνισμα οὐτινος ἀθλοθέτης ἔμελλε νὰ ἦνε ἡ «Ἑβδομάς», καὶ ἆθλον τὸ ἐκ τῶν δραχμῶν τῶν συνοδευουσῶν τὰς γνώμας συναχθὲν ποσόν. Ἤδη ἐπιτροπὴ ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ φύλλου ὁρισθεῖσα ἔκρινε τὰς ἀποσταλείσας ὑπερδιακοσίας γνώμας καὶ ἐξέλεξεν ὡς βάσιν τοῦ τριακοσιοδράχμου, βραβείου, οὐτινος ἀθλοθέτις θὰ εἶνε ἡ «Ἑβδομὰς» τῇ ῥητῇ θελήσει τοῦ ἐπιτυχόντος, τὴν ἑξῆς:

«Νὰ βραβευθῇ διὰ χρυσοῦ νομισματοσήμου ὁ ἕλλην πολίτης ὅστις ἔχει τὰ περισσότερα ἄρρενα τέκνα».

Πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ κατὰ τὴν μέσην Ἀφρικὴν ἀφανοῦς γενομένου μεγάλου περιηγητοῦ Στάνλεϋ (βορειαμερικανοῦ τὸ γένος) παρασκευάζονται δύο διάφοροι στρατεῖαι, ἐξ ὧν ἡ μὲν ὑπὸ Ἄγγλων ἡ δὲ ὑπὸ Ἀμερικανῶν. Πιθανὸν ὅτι ὁ Στάνλεϋ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἀγρίων, ἀλλ' ἄδηλον ἂν τῷ ὄντι ἐφονεύθη, πολλοὶ δὲ ἐλπίζουσιν ὅτι μιᾷ τῶν ἡμερῶν θὰ παρέλθῃ αὖθις ἐπὶ τῆς σκηνῆς πλήρης θριάμβων. Αὐτὸς οὗτος ὁ Στάνλεϋ, ὀλίγας ἡμέρας πρὶν ἐπιλάβηται τῆς παραβόλου περιοδείας του, εἶπε πρός τινα φίλον του: «μὴ περιμένετε παρ' ἄλλων εἰδήσεις· ἐγὼ ὁ ἴδιος θὰ κομίσω αὐτὰς ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι».

Ὁ γερμανὸς λόγιος Τρέδε, ἀναγράφων ἐν τῇ «Γεν. Ἐφημερίδι» τοῦ Μονάχου τὰς κατὰ τὴν νότιον Ἰταλίαν, καὶ ἰδίως τὴν Νεάπολιν, ὁδοιπορικὰς αὐτοῦ ἐντυπώσεις, θαυμάζει πρὸς τοῖς ἄλλοις πῶς κατώρθωσε νὰ διασωθῇ αὐτόθι τοσοῦτον ἀκίβδηλος ὁ τύπος τῆς ἑλληνικῆς φυσιογνωμίας. Ἡ ἐπὶ τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν ἐπίδρασις τῶν Ἑλλήνων εἶνε ἔτι καὶ νῦν, μετὰ τοσούτων ἑκατονταετηρίδων πάροδον, ἀνεξάλειπτος. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν τῆς ἀγροτικῆς τάξεως, διασώζουσι τὰς γραμμὰς τοῦ ἑλληνικοῦ προσώπου, ὁ δὲ περιηγητὴς βλέπων ἐνώπιον αὐτοῦ παρερχομένας τὰς ἰδιοτύπους ταύτας μορφάς, νομίζει ὅτι εὑρίσκεται ἐν μέσῳ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Τεύτονες καὶ Νορμανδοὶ καὶ ἄλλα ἔθνη, ἐπελθόντα μετὰ τοὺς Ἕλληνας, ἀφῆκαν μὲν ὡς ὁρατὰ τῆς δεσποτείας των ἴχνη ὑψηλοὺς πύργους καὶ μεγαλοπρεπῆ παλάτια, ἀλλὰ δὲν ἴσχυσαν νὰ ἐξαλείψωσι τὴν προαιώνιον τῶν Ἑλλήνων ἐπενέργειαν. «Ἐν τῷ κράματι τῶν λαῶν, ὅπερ ἀπαντῶμεν κατὰ τὴν νεαπολίτιδα χώραν, παράδοξον ἀληθῶς φαίνεται ἡμῖν (ἐπιλέγει ὁ Κ. Τρέδε) πῶς διεσώθη ἀπὸ τοσούτων χιλιετηρίδων ὁ τύπος ὁ ἑλληνικὸς ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις προσώποις. Τὸν τύπον δὲ τοῦτον παρατηροῦμεν κατ' ἐξοχὴν ἐν ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς κορασίοις τῆς Κάπρης, ἐν τοῖς ἁλιεῦσι τοῦ Ὑδροῦντος καὶ πολλαχοῦ ἄλλοθι.»

Τὸν παρελθόντα μῆνα συνῆλθον ἐν Βιέννῃ εἰς συνέδριον ὀπαδοί τινες τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν. Ἐκ τῶν πρακτικῶν τοῦ συνεδρίου συνάγεται, ὅτι ὑφίστανται νῦν πεντήκοντα ἐν ὅλῳ κλίβανοι, ἐν οἷς καίουσι τοὺς νεκρούς. Ἐκ τῶν κλιβάνων τούτων εἴκοσι εὑρηνται ἐν Ἰταλίᾳ, εἷς ἐν Γερμανίᾳ, εἷς ἐν Ἀγγλίᾳ, εἷς ἐν Ἐλβετίᾳ, εἷς ἐν Γαλλίᾳ καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἐν Ἀμερικῇ.

Ἐπιστολὴ ἰατροῦ πρὸς συνάδελφον·

«Φίλτατε, Σπεύδω νὰ σὲ εἰδοποιήσω ὅτι τὸ ἰατρικὸν συμβούλιον ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ κάμωμεν ἀπόψε ἀναβάλλεται... διότι ὁ ἀσθενὴς ἀπέθανε».

Μεταξὺ ἀνδρογύνου:

Ἐκείνη (μετὰ τρυφεροῦ παραπόνου) Ἕνα λόγο γλυκὸ δὲν ἀκούω πλειὰ ἀπ' τὸ στόμα σου...

Ἐκεῖνος (ξηρὰ ξηρὰ) Ζάχαρι!

— Δὲν εὑρίσκεις ὅτι ἡ φωτογραφία αὐτὴ μὲ κάνει βλάκα.

— Μπά! σοῦ μοιάζει μάλιστα πολύ.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1888—1784.